

ఓం నమః శివాయ

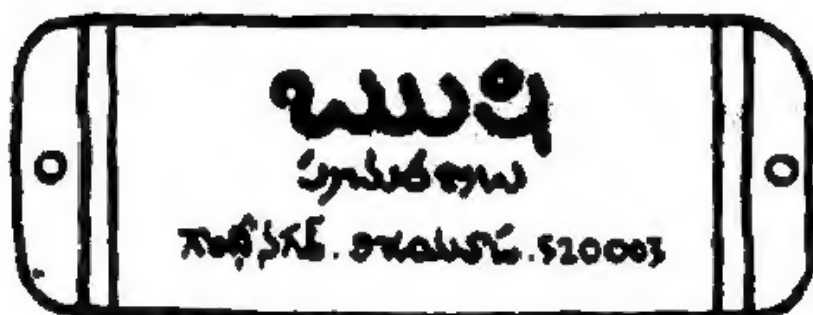
ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగ యూత్రా దర్శిని

వినయ్ భూషణ్. వి. ఆర్కె

ద్వారశః జ్యోతిర్లోగ్ యాత్రాదర్శన

వినయ భూషణ్ వి. ఆర్కే

ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగ యాత్రాదర్శిని

వినయ్ భూషణ్ వి.ఆర్కే
ఏలూరు రోడ్,
విజయవాడ - 520 002.

మొదటి ముద్రణ
జనవరి, 2001

ముద్రణ :
స్వామి ఆఫ్ సెట్ ప్రింటర్స్
గాంధీనగర్, విజయవాడ - 3.

డిటిపి :
మోనార్క్ గ్రాఫిక్స్
విజయవాడ-3

ప్రచురణ
ఋషి ప్రచురణలు
మెయిన్ రోడ్, హనుమాన్ పేట,
విజయవాడ - 520 003.
ఫోన్ : 579190, 400023

వెల :
రూ. **18-00**

ఓం నమోశ్చివ

ఇందులో....

శ్రీ శివదేవుని మనసాన్తరణ.

లింగ వర్ణన.

జ్యోతిర్లింగ ఉద్భవము.

జ్యోతిర్లింగ క్షేత్ర సంగ్రహచరిత్ర.

జ్యోతిర్లింగ మహాత్మ్యము.

ఆ క్షేత్రములోని విశేషములు.

క్షేత్రదర్శనమునకు మార్గము.

ఆ క్షేత్రములో పరిక్రమము.

శ్రీ శక్తి స్మరణము.

పార్వతీమాత శక్తిలప్రమేయము.

దక్ష పుత్రికమైన పార్వతీమాత యజ్ఞముకు వెళ్లుట.

యజ్ఞములో ప్రాణత్యాగము.

మాత యొక్క మేనితో శ్రీ శివదేవుని సంచారము.

మాత అంశలు స్థిరీకరించిన స్థానములు.

ఆయా క్షేత్ర మహిమలు.

క్షేత్ర విశేషములు.

క్షేత్రదర్శనమునకు మార్గములు.

క్షేత్ర పరిక్రమము.

మా నూతన ప్రచురణలు

కంప్లీట్ కెరీర్ గైడ్	శ్రీ వాసవ్య	రూ. 180-00
మెడికల్ లాబ్ టెక్నాలజీ	ఎ. వెంకటేశ్వరరావు	రూ. 30-00
వరల్డ్ నెట్ ఇంటర్నెట్	ఎన్. వి. రమణ	రూ. 30-00
మహిళా మార్గదర్శి	ఉషారాణి	రూ. 45-00
మీ జీవిత భాగస్వామిని		
మీరే ఎంచుకోండి	కె. వి. మోహన్ రామ్	రూ. 40-00
హెల్త్ ఫైల్	అయిదు వైద్య విధానాలతో	రూ. 100-00
అయస్కాంత చికిత్స	శైలేష్ కుమార్	రూ. 30-00
డాక్టర్ లేని చోట	అయిదు వైద్య విధానాలతో	రూ. 20-00
తులసి	పరమేశ్వర్	రూ. 15-00
మీ సమస్యలకు భగవద్గీత		
పరిష్కారాలు	పరమేశ్వర్	రూ. 20-00
సర్వరోగ సూక్ష్మ వైద్యము	పరమేశ్వర్	రూ. 45-00
రేకి	శైలేష్ కుమార్	రూ. 20-00

ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగ యాత్రా దర్శన

శ్రీ

శివదేవుని గురించి వ్రాయటము అంటే అర్థము సముద్రములోని నీటి బిందువులను లెక్కించుటకు ప్రయత్నించుట లేదా ఆకాశములోని నక్షత్రములను లెక్కించుట ఎట్లో అట్లాంటిది. అట్టి అనంత గుణ సంపన్నుడు ఆది అంతము లేనివాడు ఈ బ్రహ్మాండ బాండములలో నిండినవాడు అయిన శ్రీ శివదేవుని ఈ భూగోళము దృష్టి నుండి వీక్షించి ఆయనను మన మహర్షులు, పూర్వులు తమతమ అదృష్టవశమున శ్రీ శివదేవుని ఒక రూపముతో పూహించి దర్శించి, ఆయనను అందరూ సేవించుటకు గాను వీలుగా ఈ భూమిమీద వివిధ ప్రదేశములలో ప్రతిష్ఠించియు - కొన్నిటిని నిర్దేశించియు - కొన్నిటిని తమతమ దివ్యశక్తితో అవలోకించి వాటిని ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగములగాను - ఉప జ్యోతిర్లింగములగాను - పంచభూత లింగములు గాను - పంచ ఆరామ లింగముల గాను యింకను తదితర నామములతోను నిర్దేశించి, మానవాళి ఆ లింగ రూపములో నున్న శ్రీ శివదేవుని (ప్రకృతి+పురుషుడు) ఆరాధించి జ్ఞానోదయము పొంది ఆయన కరుణకు పాత్రులగుటకు అవకాశము కల్పించిరి. శ్రీ శివదేవుని ఆరాధన కొరకు నిర్దేశించిన లింగాలయములలో మిక్కిలి ప్రాముఖ్యము పొందినవి జ్యోతిర్లింగములు. ఆ జ్యోతిర్లింగ అలయములు భారత దేశములో ఒకే చోటగాకుండా దేశములో నలుమూలలా సాదుర్భవించి భక్తావళికి శ్రమలేకుండా తమతమ నివాసములకు దగ్గరగానుండి వారిచే పూజలు అందుకొనుచు వారికి తృప్తి మరియు మరణానంతర సంతృప్తి యిప్పుడే కల్గించుచున్న ఈ శివాలయములు నదీ తీరములలోను - పర్వతాగ్రమములలోను - మహాత్ములు తపస్సు చేసిన స్థానములలోను వెలసియున్నవి. వీటిలో కొన్ని వివిధ రకములైన శిలలతో ఏర్పాటు చేయబడినవి. కొన్నిసారి గ్రామశిలలతో ఏర్పడి స్వయంభూలుగా ఆరాదించబడుచున్నవి. ప్రతిష్ఠ లింగములను వివిధ సంప్రాక్రమములతో తేజస్సును ఆవాహన చేయుదురు. శ్రీ

శివదేవుని దివ్యతేజస్సును పొంది ఎవరితోను ప్రతిష్ఠాపనము లేకుండా స్వయంగా ఏర్పడిన వాటిని జ్యోతిర్లింగములని నిర్దేశించిరి. ఆ జ్యోతిర్లింగ దర్శన భాగ్యముతో జన్మసాఫల్యము కలుగును. సామాన్యముగా హిందూ అన్న ప్రతివారికి ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలనన్నిటిని దర్శించుకోవాలని కోరిక వుంటుంది. కనీసము 12 లో కొన్ని అయినా దర్శించుకొని తృప్తి నొందుతారు. అందరికి అన్ని జ్యోతిర్లింగాలను దర్శించుకొను అవకాశముండదు. ధనాభారమువల్లగాని ఆరోగ్య రీత్యాగాని, ప్రయాణ సౌలభ్యలోపమువల్లగాని లేదా ఈ పండ్రెండు జ్యోతిర్లింగములు ఎక్కడెక్కడ వున్నవో వాటిని ఏ మార్గాలద్వారా వెళ్లవలెనో తెలియకగాని పండ్రెండు జ్యోతిర్లింగాలను దర్శించలేకున్నారు.

ఈ జ్యోతిర్లింగాలను కొందరు సరిగా నిర్దేశించక వేరువేరు ప్రదేశములలో నిర్దేశించి భక్తులకు అనుమాన సంకటము కలుగజేయుచున్నారు. ఈ పుస్తకములో మనపురాణములలో నిర్దేశించినటువంటి జ్యోతిర్లింగ ప్రాదుర్భావము - స్థలము స్థలపురాణము - ప్రయాణ సౌలభ్యము రచయిత తన స్వానుభవముతో యితర పుస్తకములలో నున్నటువంటి సమాచారములను క్రోడీకరించి వ్రాయటము జరిగినది. ఇది అందరికి సమ్మతము అనుకొనుచున్నాను.

శివ లింగములో పానుమట్టము అమ్మవారి అంశగాను లింగము శివదేవుని అంశగాను మన పెద్దలు చెప్పుచున్నారు. ఈ లింగములు అనేక ఆకారణములలోనున్నవి. అనగా శ్రీ శివదేవుని ప్రత్యేక రూపముగా వర్ణించలేము కారణము ఆయన నిరాకారి. భక్తుడు తనకు అవకాశమున్న, వీలైన రూపమును సృష్టించుకొని (తయారు చేసికొని) యిష్టమైన లేదా వీలైన పదార్థముతో సేవించును. సామాన్య మానవునికి ఆకారము లేనిదే తనయొక్క భక్తిని నిలుప శక్యము కాదు. అతను కొంతకాలము సాకారమును సేవించి - సేవించి నెమ్మదిగా నిరాకారమును ధ్యానించుకొను శక్తిని పొంది, నిరాకార ధ్యానముతో ఆత్మ సంయమును పొందును. కనుక ప్రతివారు ముందుగా సాకారమైనా ధ్యానించుట అలవరచుకున్న కొంతకాలమునకు నిరాకార ధ్యానములోనికి ప్రవేశించగల్గును తమతమ ప్రమేయము లేకుండగనే. శ్రీ శివలింగములను మట్టితోను - రాతితోను - వివిధ లోహములతోను స్పటికములతోను తయారు చేయుదురు. ఏ లింగమును తయారు చేసినను ఆ పదార్థముతోనే పానుమట్టమును చేయవలయును.

ఈ లింగము స్థిరము నుండు నట్లును, కొన్ని చిన్నవిగా నుండి ఎక్కడకు కావలనుకుంటే అక్కడకి తీసికొని వెళ్లునట్లు తయారు చేసికొందురు. స్థిరలింగములను దేవాలయములలోను లేదా ఏదైనా ప్రదేశములో ప్రతిష్ఠించెదరు. చిన్నవాటిని భక్తులు వారితో పాటు ఎక్కడికైనా తీసికొని వెళ్లెదరు పూజాప్రార్థనా నిమిత్తము.

ఈ 12 జ్యోతిర్లింగములను ఒకే స్తోత్రములో ప్రవచించబడినవి.

శ్లో॥ సౌరాష్ట్రే సోమనాథంచ - శ్రీశైలేమర్చిఖార్జునం.

ఉజ్జయిన్యం మహాకాలే - ఓంకారేపరమేశ్వరమ్.

కేదారం హిమరత్నపూర్ణ - ఠాకిన్యాంభీమశంకరం.

వారణాస్యంచ విశ్వేశం - త్రయంబకం గౌతమీతటే

వైద్యనాథంచితాభూమి - నాగేశం దారుకావనే

సేతు బందేచరామేశం - ఘుళ్ళేశంబ శివాలయే ।

శ్లో॥ ద్వాదశైతాని నామాని - ప్రాతరుత్తాయయః పరేత్

సర్వపాపవినిర్ముక్తః - సర్వ సిద్ధి ఫలం లభేత్

యం యం కామ మపేక్ష్యేవ - పరిష్కంఠి నరొత్తమాహః

ప్రాప్త్యంతి కామంతం తంహి - పరత్రేహమునీశ్వరాః

శ్లో॥ యేనిష్కామతయాతాని - పరిష్కంఠి శుభాశయాః

తపాంచజననీ గర్భ - వాసానైవ భవిష్యతి

ఏతేషాం పూజనేనైవ - వర్జనాం దుఃఖనాశనం

ఇహలోకే పరత్రాపి - ముక్తిర్భవతి నిశ్చితమ్ ॥

ఈ పండ్రెండు జ్యోతిర్లింగములను స్మరణము చేయువారు సర్వపాపములను పోగొట్టుకొని అంత్యకాలమున ముక్తుడగును. ఈ జ్యోతిర్లింగ స్తోత్రపఠనము వలన యిహలోక కోర్కెసిద్ధి మరియు పరలోక సుఖములు సిద్ధించును.

ముఖ్యముగా ఈ జ్యోతిర్లింగములలో కొన్నిటిని కులమత విచక్షణ లేకుండా స్వయముగా తాకి ఎవరికి వారే పూజచేసి కొనవచ్చును.

ఎవరికి వారు స్వామినితాకుచూ జన్మసార్థకత పొందు జ్యోతిర్లింగములు

- 1) మల్లిఖార్జున లింగము - శ్రీశైలము
- 2) భీమాశంకర లింగము - భీమాశంకరం
- 3) ఓంకారేశ్వర-అమలేశ్వర లింగములు - ఓంకారక్షేత్రం
- 4) నాగేశ్వర లింగం - దారుకావనము
- 5) మహాకాళ లింగం - ఉజ్జయిని
- 6) భైరవనాథ లింగము - చితా భూమి
- 7) శివాలయం పుష్కేశ్వరం - పుష్కేశ్వరం.
- 8) కేదారేశ్వర లింగం - కేదారినాథ్
- 9) విశ్వేశ్వర లింగం - వారణాశి
- 10) త్రయంబకేశ్వర లింగం - త్రయంబకేశ్వరం

సోమనాథ్ లోని సోమనాథ లింగం - రామేశ్వరములోని రామనాథస్వామి లింగములను మాత్రము సామాన్య భక్తులు తాకుట నవకాశము లేదు. ఈ పండ్రిందు జ్యోతిర్లింగములను ఒకే సంవత్సరములో దర్శనము చేసికొన వలెనన్న పట్టుదల, దీక్ష అన్నిటికన్నా ఎక్కువ భక్తి వున్నచో తప్పక యాత్ర పూర్తిచేసికొన వచ్చును. ఇది శ్రమతో కూడిన పని. అటులచేయవలెనన్న కారులో ప్రయాణము సుఖముగానుండును. ఈ రోజులలో టాక్సీలు ... స్వంత కార్లు ఎక్కువగానున్నవి. కనుక ప్రయాణము చేయవలెనన్న ముగ్గురు లేక నలుగురు డ్రైవరు, మరియు ప్రయాణీకులలో డ్రైవింగ్ తెలిసినవారుండుట మంచిది.

పండ్రిందు జ్యోతిర్లింగములను ఒకే పర్యాయము దర్శనముచేసి కొనవలెనన్నచో అనువైన కాలము. ఏప్రిల్ లో మొదలుపెట్టవలెను. అటులైన అఖరున కేదారినాథ్ జ్యోతిర్లింగమును దర్శించు Time మే నెలలో వచ్చును. మే నెలలో స్వామివారి ఆలయము ఆరు నెలలతరువాత భక్తుల దర్శనార్థము తెరిచెదరు కనుక అదే అనువైన కాలము.

జ్యోతిర్లింగ దర్శనమునకు వెళ్లువారు ముఖ్యముగా ఈ క్రింద పొందుపరచబడిన సామగ్రిని వెంట తీసికొని వెళ్లుట చాలా ఉపయోగకరము.

- 1) 4 జతల దుస్తులు (అవసరము అయినచో మనమేవాటిని ఉతుకు కొనునట్లుండుట మంచిది.)
- 2) ఒక ఉలెను రగ్గు మరియు ఒక దుప్పటి.

- 3) రెండు టవల్సు.
- 4) జ్వరము, జలుబు వచ్చినచో వాడు కొనుటకు కావలసిన మందులు.
- 5) ఒక కెమారా రెండు లేదా మూడు రీళ్లు.
- 6) ఒక డైరీ మరియు 1 పెన్ను.
- 7) ఒక **Monkey cap** మరియు 1 జత గ్లావులు ఒక కాన్వాస్ మా మరియు జత చెప్పలు.
- 8) కొంచెముగా నెయ్యి మరియు ఏదైనా యిష్టమయిన పచ్చళ్లు రెండు.
- 9) చిన్న అద్దము, దువ్వెన మరియు హెయిర్ ఆయిల్ బాటిల్.
- 10) సరిపడ డబ్బు. అనగా 5 గురు ఒక కారులో ప్రయాణించినచో కనీసము రూ. 15000 కు తక్కువగాకుండా తీసికొని వెళ్లుట మంచిది. ఒకవేళ ధనము తగ్గినచో యింటికి ఫోన్ చేసి డబ్బు తెప్పించుకొనే పాజిషన్లో వుండవలెను.
- 11) మీరు ప్రయాణం చేసే వెహికల్ను బట్టి 5 గురుకంటే ఎక్కువ ప్రయాణించవచ్చును.
- 12) ప్రయాణసమయములో వీలైనంతరకు వాటర్ బాటిల్స్ కొని త్రాగుట మంచిది.
- 13) ఒకవేళ టాటాసుమో లాంటి బండిలోనయిన 8 లేదా 9 వరకు ప్రయాణించవచ్చును.
- 14) ఒకవేళ వంటచేసికొను వుద్దేశమున్న స్టాప్ వంట పాత్రలు (వీలైనంతవరకుతక్కువ) గా తీసికొని వెళ్లుట మంచిది. బియ్యము, అయిల్, కూరగాయలు అన్నిచోట్లా దొరుకును కాబట్టి ఎక్కడికక్కడ కొనుక్కొని వండుకొనుట మంచిది. లేదా హోటల్ లో భోజనము చేయదలచుకొన్న వాటిని తీసికొని వెళ్లనవుసరములేదు. అందరికీ హోటల్లో టిఫిన్ మరియు భోజనము అన్నచో చాలా ఖర్చుఅగును.
- 15) టార్ప్ లైట్స్
- 16) ఒక ప్లాస్టిక్ మగ్గు (లోటా)
- 17) బట్టలుతుకు సబ్బు, స్నానము చేయుటకు ఒక సబ్బు

ఈ ప్రయాణము ఆంధ్ర దేశమునకు నడిబొడ్డున వున్న విజయవాడ నగరమునుండి బయలు దేరునట్లు వ్రాయుచున్నాను. ఇది మీకు సౌలభ్యము అని అనుకొందును. శ్రీ జ్యోతిర్లింగ క్షేత్రములను వర్ణించిన క్రమములో దర్శనము చేసికొన వలెనన్న చాలా వ్యయప్రయాసలతో కూడిన పని అందుకని వరుసక్రమము లేకుండా వీలైనంత వరకు దగ్గర మార్గమును సూచించుచూ ప్రయాణమార్గము నిర్దేశించబడినది. అందరూ కార్ మరియు వాన్స్లో ప్రయాణము చేయలేరు. గనుక దగ్గర రైలు మార్గము మరియు బస్సు మార్గముకూడ సూచించడమైనది.

ఓం నమోశ్చివ

విజయవాడ నుండిగాని హైదరాబాదు నుండి గాని బయలుదేరినపుడు ప్రధమముగా శ్రీశైలమహాక్షేత్రము దర్శించుకొనుట ముఖ్యము. ఈ క్షేత్రమునకు ఆంధ్రప్రదేశములో అన్ని ప్రదేశములనుండి బస్సులు గలవు. కనుక ఈ క్షేత్రమునకు కారు మీదగాని బస్సు మీదగాని ప్రయాణించవచ్చును. రైలు మీద అయినచో మార్కాపురము వరకు రైలు మీద వచ్చి అచ్చటి నుండి బస్సులో ప్రయాణించవచ్చును.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో కర్నూలు జిల్లాలో నల్లమల పర్వత శ్రేణువులలో సముద్ర మట్టానికి పుమారు 460 మీటర్ల ఎత్తులో వేంచేసి యున్న క్షేత్రము శ్రీశైల క్షేత్రము. ఈ క్షేత్రమును గూర్చి స్కాందపురాణములో ప్రస్తావించబడినది. ఈ క్షేత్రానికి నాల్గు ద్వారములున్నవి. తూర్పున త్రిపురాంతకము, వినుకొండ - దోర్నాల మధ్యనవున్నది. దక్షిణమున సిద్ధవటము (కడప దగ్గర) పడమర అలంపురము (కర్నూలు హైదరాబాదు రూటులో పుమారు 15 లేదా 20 కి.లో మీటర్లు వద్ద తూర్పునకు వెళ్లవలయును. అచ్చట అలంపురము అని బోర్డువుండును. లేదా ఎవరినైన అడిగినచో చెప్పెదరు) ఉత్తరమున ఉమామహేశ్వరము (హైదరాబాదునుండి శ్రీశైలము వచ్చుదారిలో అచ్చంపేటకు దగ్గరగా వున్నది.)

పూర్వము భక్తులు ఈ నాల్గు ద్వారక్షేత్రాలలో ఏదైనా క్షేత్రము ద్వారా శ్రీశైలక్షేత్రానికి శ్రీశ్రీశ్రీ మల్లిఖార్జున శ్రీశ్రీశ్రీ భ్రమరాంబాదేవేరుల దర్శనమై వేంచేయుచుండెడివారు. వీరు కాలినడకన వచ్చుచుండెడివారు. వచ్చినవారు సరాసరి వెళ్లి శ్రీ మల్లిఖార్జున స్వామివారిని దర్శించి చేతులతో తాకి తలను శ్రీవారి లింగానికి తాకించి పునీతులవుతుండెడివారు. కాని యిప్పుడు అన్ని సదుపాయములు వచ్చినవి గనుక భక్తుల క్షేత్రప్రవేశము చేసిన తరువాత ఏదైనా ఒక సత్రములోగాని దేవస్థానము వారి సత్రములలోగాని గెస్టుహౌసులో గాని విడిది చేసి స్నానాలు పూర్తిచేసికొని స్వామి, అమ్మవార్ల దర్శనమునకు వెళ్లుచున్నారు.

స్వామివారు వేంచేసియున్న పర్వతమును శ్రీ పర్వతముగాను - (శ్రీగిరి) కృష్ణానదికి ఇవతల వడ్డున నున్న పర్వతమును విష్ణుగిరిగాను (సున్నిపెంట) కృష్ణానదికి ఆవలనున్న పర్వతమును బ్రహ్మగిరిగాను (ఈగలపెంట) ప్రఖ్యాతి చెందియున్నవి. సున్నిపెంట (విష్ణుగిరి) చిన్న టౌన్ షిప్ ఇచ్చట అన్ని వస్తువులు దొరకును. హాస్పిటల్స్, సినిమా హాల్సు, హాటల్స్ మొదలైనవి అన్ని వున్నవి. బ్రహ్మగిరి మాత్రము చిన్నవూరు. ఇక్కడ హైదరాబాద్ వైపు వెళ్లు బస్సులు ఆగును.

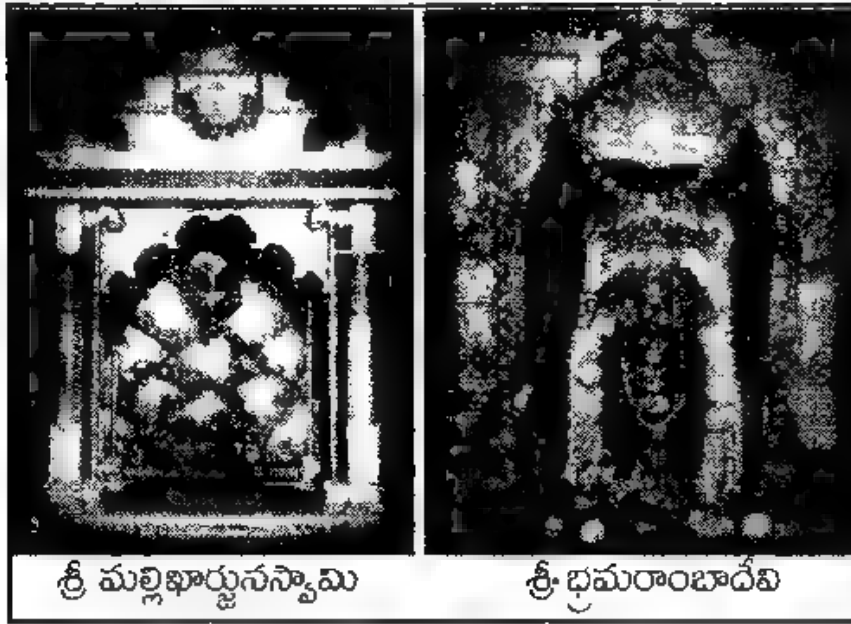
శ్రీశైలములో అన్ని కులములవారికి వారివారి కులముల పేరుతో సత్రము నెలకొనివున్నది. భారతదేశములో ఈ విధముగా ఇన్ని కులముల వారికి సత్రములు మరెక్కడా లేవు.

ఈ శ్రీశైలములో దర్శించ దగిన ప్రదేశములు

- 1) శ్రీశ్రీశ్రీ మల్లిఖార్జున స్వామివారి ఆలయము.
- 2) శ్రీశ్రీశ్రీ భ్రమరాంబా దేవి వారి ఆలయము.
- 3) సాక్షి గణపతి ఆలయము.
- 4) బయట వీరభద్రస్వామి (శ్రీతపాలకుడు)
- 5) ఆంకాళమ్మ వారి దేవాలయము. (గ్రామ దేవత)
- 6) ఫాలధార - పంచదార
- 7) హాళేశ్వరము.
- 8) పంచమరములు.
- 9) కైలాస ద్వారము.
- 10) భీముని కొలను.
- 11) త్రిఫల వృక్షము మొ॥

1) శ్రీశ్రీశ్రీ మల్లిఖార్జున స్వామి భ్రమరాంబాదేవి వార్ల ఆలయమునకు నాల్గు గోపురములున్నవి. ఆలయ ప్రహరీ గోడ 7 నుండి 8 అడుగుల వెడల్పుతోను ఘోషారు 20 అడుగుల ఎత్తులోనున్నది. ఆలయము లోపల పూర్వము చాలా గుండములుండెడివి (నీటి బుగ్గలు) కాని యిప్పుడు చాలా వాటిని మూసివేయటము జరిగినది. యిప్పుడు ముఖ్యముగానున్నవి. మనోహరగుండము మల్లికగుండము మాత్రము వాడుకలోనున్నది. స్వామివారి పూజా కార్యక్రమములు మనోహర గుండమునుండి తెచ్చిన జలముతోచేయుదురు.

శ్రీమల్లి ఖార్జున స్వామివారి లింగము ఘోషారు 6 అంగుళములు ఎత్తు 8 అంగుళములు వెడల్పులోసాలిగ్రామశిలలో పానుమట్టముమీద ఒప్పారుచున్నది స్వామివారిని ఎవరికి వారు తాకి జలముతో అభిషేకము చేసికొనవచ్చును. భక్తులు ఎక్కువగానున్నపుడు అభిషేకము చేయుటకు వీలువడదు. తాకుటకు మాత్రమే వీలువడును.

శ్రీ మల్లిఖార్జునస్వామి

శ్రీ భైరవాంబాదేవి

ముఖ్యపర్వదినములలో గర్భగుడి లోనికి ప్రవేశముండదు. దూరమునుండి దర్శనము మాత్రమే చేసికొనవలెయును అప్పుడుమాత్రము శ్రీ స్వామివారికి పూర్తి అలంకారము చేయుదురు. ఆ అలంకారము కన్నులపండుగగా నుండును.

ఆలయ ప్రాంగణములో 5 అడుగుల లోతులో ఎక్కడ తవ్వినను నీరు వుండును. అదే ఆలయము బయట నీరుకావలెనన్న చాలాలోతుగా త్రవ్వవలసి యుండును. శ్రీశ్రీశ్రీ మల్లిఖార్జున స్వామి జ్యోతిర్లింగము ఇప్పుడు వున్న లింగమునకు సరిగ్గా క్రింది భాగమున వున్నది. పూర్వము శ్రీ స్వామివారి దర్శనము కావలెనన్న భాగ్యహము లోపలికి మెట్లు గుండా వెళ్లి దర్శనము చేసెడివారు. ఆ మెట్లగుండా లోపలికి దిగి దర్శనమునకు ఒకరు లేదా యిద్దరికీ వీలుండెడిది. అదియుగాకుండా పూజా కార్యక్రమములు చేయుటకు వీలుండెడిదికాదు. అందువలన కొన్ని శతాబ్దాల క్రిందట అందరికి దర్శనపూజాది కార్యక్రమములకు వీలుగా ఇప్పటి జ్యోతిర్లింగ ప్రతిష్ఠ జరిగినది. మీరు జాగ్రత్తగా పరిశీలించిన స్వామి వారికి చేసెడి అభిషేకములో 80 శాతం స్వామివారికి చుట్టూవున్న కాళీధ్వారా క్రిందకి వెళ్లి శ్రీశ్రీశ్రీ మల్లిఖార్జున స్వామికి అభిషేకము జరుగుచున్నది. ఒక్క 20 శాతం లేదా అంతకు తక్కువగా అభిషేకజలము ఆలయము తూముగుండా బయటకు వచ్చుట మనము చూడవచ్చును. కనుక ప్రతివారు అవకాశమున్నంతవరకు జలముతో అభిషేకము చేయుట మంచిది. అందువల్ల అప్పట్లో అందరికి దర్శనము పూజాకార్యక్రమములు నిర్వర్తించుటకుగాను త్రిఫలవృక్షమునకు పడమర దిక్కున

శ్రీ మల్లిఖార్జున లింగ ప్రతిష్ఠ జరిపినారు. ఆ లింగము యిప్పటి మల్లిఖార్జున లింగమునకంటే ప్రాచీనమైనది. కనుక వృద్ధ మల్లిఖార్జున లింగము అని పిలువబడుచు ప్రాచుర్యము పొందినది.

శ్రీ శివదేవునికి నందీశ్వరునికి మధ్యగా వెళ్లగూడదని పెద్దలు చెప్పారు. కాని శ్రీ మల్లిఖార్జున స్వామి దర్శనము చేయవలెనన్న లైసులో వల్లెనచో శ్రీ స్వామి వారికి శ్రీ నందీశ్వరునకును మధ్యగా వెళ్లుట తప్పనిసరి. అందువల్ల దీనికి ప్రత్యామ్నాయము ఏమంటే శ్రీ స్వామివారి దర్శనానంతరము శనగల బసవన్న (నందీశ్వరుని) యొక్క పాదములకు నమస్కారము చేసి క్షమాపణకోరవలయును.

అమ్మ శ్రీ భ్రమరాంబాదేవి ఆలయములో కూడ శ్రీ ఆది శంకరాచార్యుల వారు ప్రతిష్ఠాపన చేసిన అంత్రము దృష్టి అమ్మవారి మీదకు - అమ్మవారి దృష్టి అంత్రము మీదకు వుండునట్లు అంత్ర ప్రతిష్ఠ జరిగినది. కాని ఈ రోజున భక్తులు శ్రీ అమ్మవారికి మరియు శ్రీ అంత్రదేవతకు మధ్యనుండి లైసులో వెళుతూ దర్శనము చేసికొనుచున్నారు. ఇది నా అభిప్రాయములో మంచిపనికాదు. అమ్మవారి దర్శనము సింహ వాహనము దగ్గరనుండి దర్శించినచో ఫలితముండును. అంతేకాని అంత్రదృష్టికి అంతరాయము కల్గించుట మంచిది కాదు. ఇది పూజారులు ఆలోచించి సరిఅయిన యాక్షన్ తీసికొనుట మంచిది. ఇంక వాస్తు గూర్చి యిచ్చట వ్రాయుట మంచిదికాదు. ఆలయప్రాంగణములోనున్న త్రిఫలవృక్షము చాలా పురాతనమైనది. భక్తులు ఆ వృక్షము మొదలులో దీపారాజనలు చేసిచేసిన పిమ్మట అచ్చట కారిన నూనె నెయ్యియొక్క ప్రభావము వల్ల ఆ వృక్షము మరణించుటము సంభవించినది. మరణించునాటికి ఆ మహావృక్షము వయసు 2000 సం॥పైనే వుండును. ఇప్పుడు రావి జువ్వి, మేడి వృక్షములను మరలనాటారు. అది భగవంతుని దయతో మహావృక్షముగా పరిణామము పొందుచున్నది.

ఈ మహావృక్షము క్రింద శ్రీ అగస్త్య మహాముని తపస్సు చేయుచున్నారు ఈ రోజు వరకు. మనము పౌరాణికముగా జూచినను శ్రీ అగస్త్య మహాముని దక్షిణ భారతదేశమునకు శ్రీ శివదేవుని ఆనతిసవచ్చి మరల ఉత్తర భారతదేశమునకు వెళ్లలేదు. మరియు శ్రీ అగస్త్యుల వారి భార్య అయిన లోపాముద్రా దేవి మూర్తి (ప్రతిమ) శ్రీ భ్రమరాంబాదేవి వారి ఆలయములో మహాలక్ష్మీ, మహా సరస్వతి, మహాకాళీమాతల ప్రక్కగా కొలువైవున్నారు.

మొత్తము ఆరు త్రిమాలములను ఒకేసారిగా దర్శనము చేసికొనవలయును. ఈ ఆరు త్రిమాలములు ఉమామహేశ్వరుల ఆలయము ప్రక్కగా శివాజీ గోపురమునకు వెళ్ళుమార్గములో మెట్లపైనుండి మాత్రమే కన్పించును. మరి ఎక్కడనుండి ఈ ఆరు ఒక్కసారిగా కన్పించవు. 5 లేక నాలుగు కన్పించునుగాని ఆరు మాత్రము అచ్చటనుండి కన్పించును. శ్రీ మల్లిఖార్జునస్వామిని శ్రీ భ్రమరాంబా మాతను స్మరణము చేసికొనుచు ఆరు త్రిమాలములను దర్శించుటయే శిఖర దర్శనము అని రచయిత నమ్మకము. ఈ విషయములో ఎవరి నమ్మకము వారిది.

శ్రీ శిఖరేశ్వరస్వామి ఆలయములో ఘనము చేయుచున్న మరియొక తప్పిదము ఏమనగా శ్రీ శిఖరేశ్వరస్వామిని దర్శనము చేసికొనుట. ఎందువలన అనగా స్వామివారిని సేవించిన భక్తులే స్వామివారి ఆలయ శిఖరముపై తమ తమ పాదములతో అపవిత్రము చేయుచున్నారు. కావలెనన్న స్వామి వారి ఆలయముపైకి ఎక్కడుండ సగముమెట్లు మాత్రము ఎక్కి శ్రీశైలము దర్శించిన స్వామివారి ఆలయముపై పాదములు మోపే అవుసరము వుండదు కనుక ఏ దోషము వుండదు. ఇది నిశ్చయముగా రచయిత అభిప్రాయము.

ఇంకనూ ఈ క్షేత్రములో దర్శించ వలసిన ప్రదేశములు చాలావున్నవి. వాటిని గూర్చి విపులముగా వ్రాయవలయునన్న స్థలాభావము. అందువలన వాటి పేర్లను మాత్రమే ఉదహరించుచున్నాను.

(1) సిద్ధి రామప్ప కొలను. (2) మల్లమ్మ కన్నీరు (3) అలంకార ఈశ్వరుడు (4) పాతాళ గంగ (5) శ్రీశైలం డామ్ (6) శివాజీ స్ఫూర్తి (7) సప్త మాతృకలు (మనోహర గుండమునకు పైన మంటపము మీద వున్నవి) (8) శమీ వృక్షము (9) కళ్యాణ మంటపము (10) ఆలయ ప్రాకారము మీదనున్న శిల్ప సంపద. యింకను అనేకములైన ప్రదేశములున్నవి వాటి వివరములు కావలెనన్న శ్రీశైల స్థలపురాణములో లభించును.

స్థల పురాణము :

శిలాదుడు అను మహర్షి శ్రీ శివ భక్తుడు. చాలా కాలము సంతానమును కొరకు శ్రీశివదేవుని గూర్చి తపస్సుచేసెను. ఆయన తపమునకు మెచ్చి శివదేవుడు దర్శనము యిచ్చి యిద్దరు కుమారులను అనుగ్రహించెను. వారే పర్యతుడు, నందికేశుడు. వీరు తండ్రి కంటే గొప్ప

శివభక్తులై స్వామిని గూర్చి తపస్సు చేయగా స్వామివారు ప్రత్యక్షమై వరమును కోరుకొమ్మనెను. నందికేశుడు తనను స్వామివారి వాహనముగా అనుగ్రహించమని వేడుకొనెను. పర్వతుడు స్వామివారిని ఎల్లప్పుడు తనమీద నిలువమని కోరుకొనెను. వారిద్దరి కోర్కెలను స్వామివారు మన్నించెను. అప్పటినుండి నందికేశుడు స్వామివారి వాహనము అగు నందీశ్వరునిగా ఎల్లప్పుడు స్వామివారి సన్నిధిలో నుండసాగెను. పర్వతుని కోర్కెప్రకారము స్వామివారు మల్లిఖార్జున లింగరూపమున పర్వతునిపై స్వయం భూజ్యోతిర్లింగముగా వెలసి ఆయన కోర్కెను తీర్చెను. శ్రీ స్వామి వారు వెలసినప్పటి నుండి ఆ పర్వతమునకు శ్రీ పర్వతము అని పేరువచ్చెను.

భక్తులు ఒక వేళ అన్నిటిని దర్శించ లేకపోయిన కనీసము ఈ దిగువ ఉదహరించినవవి దర్శించి పరిక్రమము పూర్తి చేయుట మంచిది.

- 1) శ్రీ మల్లిఖార్జున, భ్రమరాంబాదేవేరులు.
- 2) బయట వీరభద్రుడు (క్షేత్రపాలకుడు)
- 3) అంకాశమ్మ తల్లి (గ్రామదేవత)
- 4) సాక్షి గణపతి
- 5) ఫాలధార - పంచధార
- 6) హాఠకేశ్వరము
- 7) శిఖర దర్శనము
- 8) పాతాళగంగ

ఈ ప్రథమ క్షేత్రదర్శనము నుండి రెండవ క్షేత్రమునకు బయలుదేర వలెయును.

రామేశ్వర జ్యోతిర్లింగము

శ్రీశైలము నుండి రామేశ్వరమునకు వెళ్లవలెనన్న మంచి రోడ్డున వెళ్లుట మంచిది. మరియు దగ్గరమార్గము కూడ చూచుకోవలయును. కారుమీద ప్రయాణము కనుక శ్రీశైలము నుండి (1)దోర్నాలకు రావలయును. అచ్చట నుండి (2) మార్కాపురము (3) పాదిలి మీదుగా (4) ఒంగోలు రావలెయును. అచ్చటి వరకు రోడ్డు ఒక మాదిరిగా నుండును. ఒంగోలు నుండి నేషనల్ హైవే (5) మద్రాసు వరకు. మద్రాసునుండి (6)

రాక్షసులను జయించు శక్తినిచ్చి యుద్ధములో విజయము తమకు కల్గునట్లు కోరుకొనెను. శ్రీశివదేవుడు నీ కోర్కెనెరవేరునని శ్రీరాముని దీవించెను. అప్పుడు శ్రీరాముడు స్వామివారిని దర్శనముయిచ్చిన చోటనే ఎల్లవేళలా వుండునట్లు కోరుకొనెను. అప్పుడు శ్రీశివదేవుడు శ్రీరామలింగేశ్వర జ్యోతిర్లింగముగా యిచ్చేట వెలసి పూజలందు కొనుచున్నారు. ఆ విధముగా ఈ క్షేత్రమునైపులకు - వైష్ణవులకు కూడ పుణ్యక్షేత్రమైనది. రామేశ్వరక్షేత్రములో దర్శనీయ ప్రదేశములు స్వామివారి ఆలయము మూడు ప్రాకారములతో నొప్పారుచున్నది.

- 1) శ్రీరామనాథస్వామి జ్యోతిర్లింగము.
- 2) శ్రీ పర్వత వర్ధనీ మాత.
- 3) గంధమాధవ పర్వతము.
- 4) కోదండరామస్వామి ఆలయము.
- 5) సముద్రస్నానము
- 6) ఆలయ ప్రాంగణములోని మంచి నీటిభావులలో స్నానము.

రామనాథ స్వామి ఆలయము చాలా మనోహరముగా నుండును. ఆలయ ప్రాంగణము పుమారు 4000 అడుగుల పొడవు 21 అడుగుల వెడల్పు 30 అడుగులు ఎత్తుగల్గి గాలికొరకు వెంటిలేషన్ ఏర్పాటుతో మంటపస్థంబాలు అన్నీ శిల్పాలతో పొడగబడి యున్నది. చుట్టూయిసుక తోనున్న ద్వీపము అంతటి ఏకశిలలు చాలా దూరము నుండి తేబడి చెక్కి సముద్రము మీద తీసికొని వెళ్లబడి అమర్చబడిన తీరుచూస్తే మనము సంబ్రము ఆశ్చర్యములలో మునిగిపోతాడు. ఆలయము ద్రావిడ శిల్పరీతిలో నిర్మించబడినది. ఆలయ ప్రాంగణములో శ్రీస్వామివారి జ్యోతిర్లింగము, పర్వత వర్ధనీ మాత ఆలయము నటరాజ మందిరము, అంజనేయ స్వామి వారిచే ప్రతిష్ఠించబడిన కాశీవిశ్వేశ్వర స్వామి మందిరము సేతుమాధవ స్వామి ఆలయము తప్పక దర్శించవలెను.

ప్రతిరోజు స్వామివారిని గంగా జలముతో అభిషేకము చేయుదురు. ప్రాతఃకాలమునుండి రాత్రివరకు స్వామివారికి అమ్మవారికి వివిధ రకములైన పూజలు నిర్వర్తించున్నారు. తెల్లవారు జామున 4 గంటలకు స్వామివారి స్పటిక లింగ దర్శనముండును. దేవాలయ ప్రాంగణములో 22 తీర్థాలు మరియు యితర ప్రదేశములతో 21 తీర్థాలు వున్నవి. అన్నీ మంచినీటి తీర్థాలే. సముద్రము దగ్గరలోనున్నను అన్నీ మంచినీటి

తీర్థములుండుట స్వామివారి మహాత్మ్యమే. యాత్రచేయువారు ముందుగా పురోహితుని మాట్లాడుకొని రుసుము కట్టినచో వారు మనలను ఒక్కొక్క తీర్థము (నూయి) దగ్గరకు తీసికొని వెళ్లి ఆనూతిలోని నీటిని చేదతో చేరి మనకు తల స్నానము చేయించెదరు. అనగా ఒక్కొక్క తీర్థము వద్ద ఒక్కొక్క చేదతో నీటినితోడి మన తలమీద పోసి మనలను స్నానము చేయించెదరు. ఈ జలము ఔషధ జలము కనుక మనశరీర రుగ్మతులు తొలగును అని నమ్మకము.

ఈ అన్ని తీర్థములలోని జలమును కలిపి ప్లాస్టిక్ సీసాలలో నింపి దేవస్థానము అమ్మకము చేయుచున్నది. ఆ జలమును తీసికొని మనము కాశీ వెళ్లినపుడు కాశీవిశ్వేశ్వరస్వామిని అభిషేకము స్వయముగా చేయవలయును. తిరిగి కాశీలోని రామేశ్వర రామలింగ స్వామికి సమర్పించిన (అభిషేకము పూజారులే చేసెదరు. అది మనము దర్శించవచ్చును) కాశీరామేశ్వర యాత్ర సంపూర్ణమగునని పెద్దలు చెప్పెదరు.

ఆలయములోని తీర్థములు :

(1) మహాలక్ష్మి - సావిత్రి - గాయత్రి - సరస్వతి - మాధవ - గంధ మాధవ - గవాక్ష - గవయ - నీల - శంక - శంకర - బ్రహ్మ హత్యా విమోచన - సూర్య - చంద్ర - గంగ - యమున - గయ - శివ - సత్యామృత - సర్వ తీర్థము - కోటి తీర్థము ఇవి 1-2-3 ప్రాకారుమలలోనే అమరియున్నవి. మిగిలినవి ఇతర ప్రదేశములలోనున్నవి. ఎక్కువగా యివి గంధమాధవ పర్వతమునకు వెళ్లుమార్గములోనున్నవి. దేవస్థానములో వివిధ రాజవంశీకులు సమర్పించిన విలువైన ఆభరణములు ఎన్నో వున్నవి. స్వామివారిని అమ్మవారిని అలంకరించిన దృశ్యము చాలా మనోహరముగా నుండును.

గంధమాధవ పర్వతము :

స్వామివారి ఆలయమునకు 5 కిలోమీ దూరములోనున్నది. శ్రీ హనుమంతులవారు సీతాదేవిని వెదకుటకు సముద్రమును లంఘించుటకు ప్రవేశించెనని చెప్పెదరు. ఈ పర్వతము మీద నున్నరెండు అంతస్తుల దేవాలయము ఎక్కితే రామేశ్వర ద్వీపముచాలా వరకు కన్పించును. ఇచ్చట రాముల వారి పాదాల ముద్రల చక్రము మీద ప్రతిష్ఠించబడి భక్తులను ఆకర్షించుచున్నవి.

ధనుష్కృతి :

ఇది ఒక ద్వీపము. రావాణాసురుని తమ్ముడైన విభీషణుడు శ్రీరాముని శరణుచొచ్చిన స్థలము. శ్రీలంకకు యిచ్చట నుండి వారధి కట్టినారని చెబుతారు. కాని వారధిని రామనాథ పురమునకు 10 కిలోమీటర్ల దూరములోనున్న తిరుప్పల్లని (దర్భాశయము) వద్ద నుండి కట్టినారని కూడచెబుతారు. ఇప్పటికిని అచ్చట సముద్రము దగ్గర రాళ్ళువున్నవి అవే వారధికి వుపయోగించినవి అని చెబుతారు ఇచ్చట శ్రీరాములు వారు పవ్వళించి వున్న విగ్రహముతో పెద్ద దేవాలయమున్నది. భారతదేశంలో శ్రీరాములు వారు పవ్వళించి వున్న విగ్రహముతోనున్న ఆలయంఇది ఒక్కటే. తిరుగు ప్రయాణములో దర్భాశయమునుకూడ దర్శించవచ్చును. ధనుష్కృతికి కారు రోడ్డు వున్నది. 1964 లో వచ్చిన తుఫానుకు ఈ ద్వీపము చిన్నా భిన్నము అయినది. ఒక్క కోదండ రామస్వామి ఆలయం మాత్రము మిగలినది. ధనుష్కృతి రామేశ్వరమునకు 2 కి.లో. దూరములోనున్నది. ఇంకనూవి కొంత రామేశ్వరాలయం - నంది నాయకి అమ్మన్ - విల్లారిని తీర్థము - భైరవ తీర్థము మొదలగునని చూడదగిన ప్రదేశములు.

శ్రీ రామేశ్వర క్షేత్ర శ్రీరామలింగేశ్వరస్వామి దర్శన పరిశ్రమము అననంతరము మూడవ జ్యోతిర్లింగమునకు ప్రయాణము మొదలు పెట్టవచ్చును. శ్రీరామేశ్వరక్షేత్రదర్శనము రెండు దినములలో పూర్తిగావించి మూడవదినము ప్రయాణముసాగించవచ్చును.

డాకిన్యాంభీమశంకర జ్యోతిర్లింగము

శ్రీ రామేశ్వర క్షేత్రమునుండి డాకిన్యాంభీమశంకర జ్యోతిర్లింగమునకు బయలుదేరవలెను. ఈక్రింగాపేర్కొన్న పట్టణముల గుండా కారు ప్రయాణము సాగించవలయును.

1) రామేశ్వరము	7) క్రిష్ణగిరి	12) బెల్గామ్ (N.H.4)
2) మధురై	8) బేంగళూరు (N.H. 7)	13) కొల్హాపూర్ (N.H.4)
3) దిండిగల్లు(ఇంతవరకు N.H.49 మీద ప్రయాణము.		
4) కరూర్	9) తమిళూరు (N.H.4)	14) సతారా (N.H.4)
5) సేలం	10) చిత్రదుర్గ (N.H.4)	15) పూణే (N.H.4)
6) ధర్మపురి	11) ధర్వాడ్ (N.H.4)	16) రాజ్ గురునగర్ (N.H.50)
		17) భీమాశంకర్

1. రామేశ్వరము - మధురై	—	122 K M
2. మధురై - దిండిగలు	—	63 K.M
3. దిండిగల్ - కరూర్	—	77 K.M
4. కరూర్ - సేలం	—	87 K.M
5. సేలం - ధర్మపురి	—	67 K.M
6. ధర్మపురి - క్రిష్ణగిరి	—	48 K.M
7. క్రిష్ణగిరి - బెంగుళూరు	—	90 K.M
8. బేంగళూరు - తుమ్కూరు	—	72 K.M
9. తుమ్కూరు - చిత్రదుర్గ్	—	130 K.M
10. చిత్రదుర్గ్ - ధర్వాడ్	—	120 K.M
11. ధర్వాడ్ - బెల్గామ్ :	—	81 K.M
12. బెల్గామ్ - కొల్హాపూర్	—	108 K M
13. కొల్హాపూర్ - సతారా	—	119 K.M
14. సతారా - పునా	—	137 K.M
15. పునా - మంచార్	—	61 K.M
16. మంచార్ - భీమాశంకర్	—	55 K.M

మొత్తం 1537 K.M ప్రయాణము

ఈ ప్రయాణములో దారిలో వున్న పుణ్యక్షేత్రములు దర్శించుకొనవలెనన్న దర్శనముచేసికొనవచ్చును.

- 1) రామనాథపురము దగ్గరలోనున్న దర్బాశయనం.
- 2) మధురమీనాక్షి అమ్మవారు సుందరేశన్ స్వామి వారి దర్శనము.
- 3) బేంగుళూరు నగరము
- 4) కొల్హాపూర్ మహాలక్ష్మి అమ్మవారు. అష్టాదశపీఠములలో ఒకటి.
- 5) పునా నగరము.

మనము రైలు మీద ప్రయాణము చేయవలెనన్న బెంగుళూరునుండి పునా నగరమునకు మద్రాసునుండి పునానగరమునకు - విజయవాడ లేదా హైదరాబాద్ నుండి పునా నగరము చేరినఅచ్చటనుండి బస్సుమీద భీమాశంకర్ జేరవచ్చును.

మీద పగ సాధించవలెనని నిశ్చయించెను. భీమాసురుడు బ్రహ్మదేవుని గూర్చి వేయి సంవత్సరములు ఘోరమైన తపస్సుచేసి బ్రహ్మదేవుని ప్రసన్నునిగాచేసి కొనెను. బ్రహ్మదేవుడు భీమాసురుని వరము కొరుకొమ్మనెను. ఆ రాక్షసుడు ఈ బ్రహ్మాండములో తనతో సమానమైన బలవంతుడు వుండరాదని కోరుకొనెను. బ్రహ్మదేవుడు అటులనే అని వరమునిచ్చెను.

తదుపరి ఇంద్రుడు మొదలగు దేవతలను జయించి నారాయణుని కూడ జయించెను. తరువాత పాతాళమునకు వెళ్లి అచ్చటి చక్రవర్తి శ్రీ శివ భక్తుడైన కామరూపేశ్వరిని దర్శపత్నీ సమేతముగా చెరసాలలో బంధించెను. తనను తప్ప ఏ యితర దేవుళ్లను పూజ చేయకూడదని శాశించెను. కాని కామరూపేశ్వరుడు ఆతని భార్య అయిన సుదక్షిణ దేవి మానస పూజావిధానమున శ్రీ శివదేవుని ప్రణవ సహితశివపంచాక్షరీతో పూజించుచుండిరి. భీమాసురుడు మూడు లోకములలోను ఎచ్చటా యజ్ఞయాగాదులు జరుగకుండా చేయుచు తననే పూజించవలెనని అందరిని బాధించుచుండెను.

బ్రహ్మ విష్ణువు వెంటరాగా దేవతలు మహా కోపనదీ తీరమున పార్థివలింగము చేసి శ్రీ శివదేవుని ప్రార్థనలు చేయగా శ్రీ శివదేవుడు ప్రత్యక్షమయ్యెను. వీరందరు ఆ దేవదేవుని అనేక విధముల ప్రార్థించగా పరమేశ్వరుడు వారిని ఏమి కావలయునో కోరుకొమ్మనెను. అప్పుడు వారు భీమాసురుని దురాగతములను విన్నవించి వానిని సంహరించమని వేడుకొనిరి. శ్రీ శివదేవుడు వారి కోర్కెను మన్నించెదనని చెప్పి అంతర్ధానము అయ్యెను.

పాతాళములో కామరూపేశ్వరదంపతులు శ్రీ శివదేవుని అఖండముగా ప్రార్థించుచుండిరి. శ్రీశివదేవుడు కామరూపేశ్వరదంపతుల వద్దనే పార్థివలింగరూపమున వుండి వారి సేవలను స్వీకరించ మొదలిడెను. రోజు రోజుకు ఆ పాతాళ రాజు యొక్క పూజలు ఎక్కువ కాజొచ్చెను. అదిచూచి ఆ రాక్షసుడైన భీమాసురుడు పాతాళరాజును అధికముగా వేదించమొదలిడి నీవుచేయు పూజ అపుమనెను. లేదా ఆ లింగమును భిన్నమొనర్చదనెను. అంతట మహారాజు భయపడక శ్రీ శివదేవుని మీద నమ్మకముతో నీచేతనైనది చేసి కొమ్మని పూజలు కొనసాగించుచుండెను. అదిచూచి భీమాసురుడు తనచేతిలోని కత్తితో శ్రీ శివలింగమును త్రాకెను. రాక్షసుని కత్తితగిలిన వెంటనే శ్రీ శివదేవుడు ప్రత్యక్షమై ఓరీ అసురా నా భక్తులను రక్షించుటే నాకర్తవ్యమని ఆ రాక్షసుని సంహరించెను. అప్పుడు శ్రీ శివదేవుని కోప జ్వాలలు అచ్చటి వనములను దహించ మొదలుపెట్టి

Note : భీమాశంకర్ నుండి బస్సుమీదో నాసిక్ జేరవలెను రైలు రూటు లేదు

మంచార్ నుండి NH 50 మీద సంగమన్నార్ మీదుగా నాసిక్ పట్టణము చేరవలయును. నాసిక్ నుండి 32 K.M త్రయంబకేశ్వర్ క్షేత్రం వేంచేసియున్నది. మంచి రోడ్డు. అచ్చట మంచి భోజన హోటళ్లు సత్రములు Guest House – Tourist Home మరియు మంచి Lodges వున్నది. పావనగోదావరినది ఈ సహ్యాద్రి పర్వతములలో బ్రహ్మగిరిలో చిన్న ధారగా ప్రవహించుట మొదలిడి మహారాష్ట్ర - కర్ణాటక - ఆంధ్రదేశము రాష్ట్రముల ధాతారా ప్రవహించి తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో సాగర సంగమము చెందుచున్నది.

గోదావరి నది మొదలైన స్థలము బ్రహ్మగిరిలో నున్నది. ఆక్కడకు మనము వెళ్లి పూజలు చేసికొనవచ్చును. ఘమారు 500 మొట్లు ఎక్కిని బ్రహ్మగిరిలో గోదావరినది పుట్టిన స్థానమువచ్చును. దానినే గంగాధ్వార్ అంటారు గోదావరి అమ్మవారికి ఆలయం గలదు. దగ్గరలో చూడదగిన ప్రదేశములు 1) గురుఘోరక్నాథునిగుహ - 2) మచ్చీంద్ర నాథునిపాదుకలు 3) 108 మహాదేవుని లింగముల స్థానము.

శ్రీ త్రయంబకేశ్వర జ్యోతిర్లింగము ఈ పుణ్యక్షేత్రములో వేంచేసియున్నది. ఆలయము చాలా పెద్దది గోపురము చాలా ఎత్తైనది అంతరాలయము కూడా చాలా పెద్దది. ఒకేసారి రెండువందల మంది భక్తులు భగవద్దర్శనము చేసికొనవచ్చును. గర్భాలయము అంతరాలయమునకు ఐదు ఆరు అడుగులలోతులోనున్నది. దిగుటకు మొట్టున్నవి. జ్యోతిర్లింగము కూడ చిన్న గోతిలో నుండును. ఆ గోతిలో మూడు

త్రయంబకేశ్వర్

లింగములుండును. అవే మహాశ్వర విష్ణు - బ్రహ్మ లింగాలందురు. ఆ మూడిటిని కలిపియే త్రయంబకేశ్వర జ్యోతిర్లింగముగా పరిగణింపబడుచున్నది. స్త్రీలను గర్బాలయములోనికి ప్రవేశించనీయరు. మామూలుగా అందరిని కూడ గర్బాలయములోనికి పోనీయకుండా ఏదో ఒక సాకు చూపెదరు. అచటి పండాలుకు డబ్బులు యీస్తే, లోనికి పోయి దగ్గరనుండి స్వామివారిని తాకి దర్శనము చేసికొను అవకాశము కల్గించెదరు. ఆలయ ప్రహరీకి ఆలయానికి మధ్యన చాలా ఖాళీ స్థలముండి ప్రదక్షిణలు చేయుటకు వీలుగా నున్నది. స్వామి అమ్మవారి నామధేయము అంబికామాత.

బ్రహ్మగిరినుండి చిన్నగా ప్రవహించుచువచ్చి ఆలయము వద్దనున్న చిన్ననలుపలకలగానున్న గుండములోనికి గోదావరి నది వచ్చును. అచ్చటనుండి నెమ్మది నెమ్మదిగా ప్రవహించును నాసిక్ వద్ద కొంచెము పెద్దదిగా అగును. అచ్చటి నుండి ప్రవహించుచు అనేకపు నదులను కలుపుకొనికర్ణాటక ఆంధ్రదేశములగుండా ప్రవహించుచు బంగాళా ఖాతములో కలియుచున్నది.

మహారాష్ట్ర రాజు అయిన బాలాజీ బాజీరావు అనే ఆయన స్వామి వారికి ప్రస్తుతమున్న ఆలయమును నిర్మించెను.

స్థలపురాణము :

బ్రహ్మగిరిపై గౌతమమహర్షి అహల్యాదేవితో తపము చేయుచుండిరి. అట్టి సమయంలో ఆ చుట్టుప్రక్కల భయంకరమైన కరువు ఏర్పడినది. తపజపములకు నీరులేకుండెను. అప్పుడు గౌతమమహర్షి వరుణ దేవుని ప్రార్థించి ప్రసన్నునిగా చేసికొనెను. కాని వరుణుడు శివదేవుని ఆనతికి వ్యతిరేక్తముగా వర్షమును కురిపించలేనని తన నిస్సహాయతను ప్రకటించెను. అట్టితరి గౌతమమహర్షి మూరెడు లోతు గుంటను త్రవ్వి దానిలోనికి తరుగులేనటువంటి దివ్య జలము నిమ్మని ప్రార్థించెను. వరుణుడు అట్లేనని నిత్యము ఆ గుంటలోని నీరు బయటకు ప్రవహించునట్లు వరము నిచ్చి ఆ అక్షయమగు నీటిని గౌతముని పేరు మీద ప్రఖ్యాతి చెందునని వరముయిచ్చి అంతర్ధానము అయ్యెను.

అట్టి నీటితో నిత్యనైమిత్తిక కర్మలు చేయుచు ధాన్యములను ఫలము పుష్ప వృక్షములను పెంపొందించుచుండెను. అది చూచి మిగిలిన ఋషులు వారివారి సంసారములతో వచ్చి అచ్చట స్థిర నివాసమేర్పాటు చేసికొని వారి వారి నిత్యనైమిత్తి కర్మలు పుణ్య కార్యములు చేయుచుండిరి. ఒకనాడు ఋషిపత్నులకు గౌతముని భార్య అహల్యాదేవి

ఋషిపత్నులను వారించి గౌతమశిష్యులకు ప్రథమములో జలముయిప్పించెను. అది ఋషిపత్నుల అహము దెబ్బతీసినది. వారు తమ తమ భర్తలతో గౌతమ అహల్యులకు ఏదో ఒక విధముగా అపకారము చేయవలసినదిగా వత్తిడి తెచ్చిరి. చేసిన మేలును మరచిన ఋషుల అపకారమును తలపెట్టుటకే నిర్ణయించిరి.

ఒకనాడు గౌతముడు తన పాలమునందుపంటను పరీక్షించుచుండగా మునులచే పంపబడిన ఒక మాయా గోవు అచటకు వచ్చెను. అప్పుడు గౌతముడు ఆ గోవుతినుటకుగాను గడ్డిపరకలు విసరెను. ఆ గడ్డిపరకలు ఆ మాయా గోవుకు తగిలి అది క్రిందబడి మరణించెను. ఇది అంతయు మునులకల్పనయే. గౌతమమహర్షి గోహత్యాదోషముతో (నిజముగా గోహత్యాదోషముకల్గినది అని నమ్మి) ఆ ఋషులనేగోహత్యా దోష నివారణమును అడిగెను. అందుకు వారు గౌతమును అనుష్ఠానమును భంగము చేయుటకుగా కఠినమైన నిబంధనములను విధించిరి 1. భూమిని మూడుసార్లు ప్రదక్షిణచేయుట 2. బ్రహ్మగిరికి 101 సార్లు ప్రదక్షిణలు చేయుట 3) గంగానదిని బ్రహ్మగిరికి తెచ్చి అందులో స్నానము చేసి కోటిలింగాలకు ఒక్కొక్కదానికి 1008 సార్లు అభీషేకము చేయుట మొదలగు ప్రక్రియలలో ఆ దోషము పోవునని చెప్పిరి. ఆ మునులు, నుడిలినటులే గౌతమ మహర్షి చేసెను. కోటి లింగములకు భార్యా సమేతముగా ఎప్పుడైతే గౌతముడు అభీషేకము చేసినో శ్రీ శివదేవుడు ప్రత్యక్షమయ్యెను. శ్రీ స్వామి గౌతముని ఏమి వరము కావలెనో కోరుకొమ్మనెను. అంతగౌతముడు తన గోహత్యదోషమును తొలగించుమని కోరుకొనెను. అప్పుడు శ్రీ శివదేవుడు ఋషులు ఒనర్చిన అపకారము మాయాగోవుయొక్క ఉదంతము అంతయు చెప్పినీకు గోహత్యాదోషము లేదనెను. గౌతముడు సంతోషముతో ఋషులు తనకు మేలేచేసిననెను. లేకపోయినచే శ్రీశివదేవుని దర్శనభాగ్యము కలుగుకుండెడిదనెను. శ్రీ శివదేవుడు గౌతుమునితో ఏదైనా వరము కోరుకొమ్మనగా ఆయన గంగామాతను బ్రహ్మగిరిలోనుండి భక్తుల అభీష్టములునేరవేర్చునటులను స్వామి వారిని ఆక్షేత్రములో త్రయంబకేశ్వరునిగా నెలకొనునట్లు వరము కోరుకొనెను.

శ్రీశివదేవుడు అటులనే అని వరము యిచ్చెను. అప్పటినుండి బృహస్పతి (గురుడు) శింహరాశి యందు ప్రవేశించునపుడు దేవతలందరు అగంగానదిచెంతవుండునట్లును, గంగకు గౌతమి అను పేరుతోను శ్రీశివదేవునికి త్రయంబకేశ్వరుడు అని ప్రసిద్ధి పొందెను.

బృహస్పతి శింహరాశి సమావేశములో అన్ని పుణ్యనదులు క్షేత్ర దేవతలు అందరు ఈ గౌతమీ తీరమున నివశించెదరు. గౌతముడు ప్రార్థించినంతనే గంగానది బ్రహ్మగిరిపై నుండు మేడిచెట్టు కొమ్మ క్రిందనుండి జలరూపముగా బయలువెడలినది. అందు గౌతముడు ప్రథమముగా స్నానము చేసెను తరువాత బ్రహ్మగిరికి దిగువన ఒక్కచోట ధర్మకొన త్రప్పగా అది కుశావర్తమును కుండముగా పరిణమించినది. ఆ కుండమునందు గౌతముడు ప్రథమమున స్నానము చేసెను, తదుపరి ఋషులందరూ స్నానము చేసి పునీతులైరి.

కుశావర్త కుండమున భక్తితో మునిగి స్నానాంతరము శ్రీత్రయంబకేశ్వరస్వామిని సేవించిన జన్మ రాహిత్యము కలుగునని చెప్పెదరు.

తదుపరి త్రయంబకేశ్వరక్షేత్రమునుండి తిరిగి నాసిక్ పట్టణమున కురావలమును ఇది చాలాపురాతనమైన పట్టణము. రామాయణకాలములో శ్రీరామచంద్రుడు లక్ష్మణుడ, సీతాదేవి అరణ్య వాససమయములో ఇచట కొంతకాలముండిరి. ఆ సమయములో రావణబ్రహ్మ సహోదరి శూర్పణఖ ఇచ్చటరాములవారి సహచర్యము కోరివేధించినది అప్పుడు లక్ష్మణుడు ఆమె ముక్కుచేవులు ఖండించెను. అందువల్ల ఈ ప్రదేశమును నాసిక్ (నాసిక్ = ముక్కు) అని పేరువచ్చినది.

ఇచ్చట గోదావరినది పెద్ద కాలువగా ప్రవహించుచుండును. 12 సంవత్సరములకు ఒకసారి వచ్చు పుష్కరసమయములో లక్షలాదిమంది యత్రార్థమువచ్చెదరు. యుగాలకు పూర్వము సముద్ర మథనము తరువాత వచ్చిన అమృతఖాండమును గురుత్మంతుడు మోసికొని వచ్చు సమయమున నాలుగుచుక్కలు ఒలకినవి అని అవి నాసిక్, హరద్వార్, ఉజ్జయిని, ఆలహాబాద్ (త్రివేణిసంగమము) ల వద్ద పడినవి అని అందుకనే అవి మహాక్షేత్రములు అయినవని చెప్పెదరు.

ముఖ్యముగా చూడవలసిన ప్రదేశాలు.

1. పుష్కరక్షేత్ర ఫూట్ (ఇచ్చట శ్రాద్ధవిధులు నిర్వహించెదరు)
2. గోదావరినది అవతల ఒడ్డున పంచవటి. ఇచ్చట అయిదు మఠములు ఉన్నవి వుండు ప్రదేశము అచ్చటికి కొంచెము దూరములో పర్ణశాల ప్రదేశము. శ్రీరామచంద్రుని ఆలయము - శ్రీ కపాలేశ్వరస్వామి ఆలయము (చాలా పురాతన ఆలయము)
3. రామకుండము ఇందులో యాత్రికులు పవిత్ర స్నానాలు చేసెదరు

4. సీతాదేవి గుహ

5. జటాయువు మోక్షప్రదేశము. ఇది ఘూమారు 13 లేదా 14 కిలో.మీటర్ల దూరములో నుండును ఇచ్చటనే జరాయువుకు శ్రీరామచంద్రుడు మోక్షమును ప్రసాదించెనని చెప్పెదరు. భద్రాచలము వద్ద కూడ పర్ణశాల - శూర్పణఖ నాసిక ఖండించిన స్థలము. శ్రీరావణాసురుడు సీతమ్మవారిని అపహరించిన స్థలము జరాయువుకు మోక్షమిచ్చిన స్థలమున్నదని చెప్పెదరు) ఇది అంతయుగోదావరి ఒడ్డునే జరిగినట్లు చెప్పబడినది. రెండును నా అభిప్రాయములో సమ్మతమే ఎందువలన అనగా ఒక మన్వంతరములో ఈ కథాకాలము నాసిక్ జరిగినది. వేరొక మన్వంతరములో భద్రాచలము వద్ద జరిగినది. ఒక మన్వంతరములో జరిగినవి తిరిగి వేరొక మన్వంతరములో జరుగునని నమ్మకము. ఈ మన్వంతరములో కలియుగములో నున్న మనము పూర్వ మన్వంతరములలో ఇదే మనో -వాక్ - కాయ - కర్మముల తోనున్నాను. రాబోయే మన్వంతరములోనుంటాము. రామాయణము కూడా జరుగుతుంది. ఇది రచయిత నమ్మకము.

ఘృష్ణేశ్వర్ జ్యోతిర్లింగ దర్శనము

నాసిక్ క్షేత్ర దర్శనాంతరము (Car మీద) తిరిగి సంగమన్నార్ N.H(50) మీద రావలయును. అచ్చటనుండి 'లోని' అను బస్టిమీదుగా 'శ్రీరామ్ పూర్' తదుపరి 'నివాస' జేరవలయును. నివాసనుండి ఔరంగాబాద్ కు జేరవలయును. (ఇది State High way)

Note : (నాసిక్ నుండి ఔరంగాబాద్ కు బస్సులు కలవు)

నాసిక్	—	సంగమన్నార్ (సంగమనీర్)	—	71 K.M
సంగమనీర్	—	నివాస	—	90 K.M
నివాస	—	ఔరంగాబాద్	—	55 K.M
		ఘూమారు		216 K.M
ఔరంగాబాద్	—	ఎల్లోరా	—	26 K.M ఘూమారు
ఎల్లోరా	—	ఘృష్ణేశ్వర్	—	$1\frac{1}{2}$ K.M (వెరుల్ గ్రామము)

ప్రయాణముతో బడలిక వున్నచో ఔరంగాబాద్ లో బసచేసి (రూముతీసికొని) ఘృష్ణేశ్వర్ వెళ్ళి దర్శనము చేసికొని తిరిగి ఔరంగాబాద్ రావచ్చును. లేదా ఘృష్ణేశ్వర్ లో

పుష్కేశ్వర్ జ్యోతిర్లింగము

బసచేయవచ్చును. ఇంచుమించు ఎల్లోరా, ఘుష్టేశ్వర్ ఒకటిగానే భావించవచ్చును. ఘుష్టేశ్వర్ జ్యోతిర్లింగము వేంచేసియున్న గ్రామము పేరు 'వెరుల్' ఎల్లోరలో హోటల్ కైలాష్ అను పెద్ద హోటల్ వున్నది. రూము ఛార్జీలు ఎక్కువే. కాని యాత్రికుల రద్దీలేనపుడు మనము బేరము ఆడి రేటు తగ్గించుమనిన తగ్గించెదరు. సామాన్యముగా శుక్ర, శని, ఆది, సోమవారములు కొంచెము రద్దీవుండును. మంగళ, బుధ, గురు వారములో ఖాళీగానుండును. Main Road మీద చాలా భోజనహటళ్లు వున్నవి. అందులో మనతెలుగువారిది ఒక పెద్దహోటల్ వున్నది. అచట మన అంధ్రా భోజనము ఫలహారములు లభించును.

వెరుల్ గ్రామములో కొని ధర్మశాలలు, సత్రాలు, వున్నవి అచ్చట రూములు కొంచెము తక్కువ రేటులో లభించును కాని సౌకర్యము తక్కువగావుండును మనము రాత్రి నిద్రించవలెనన్న ఎల్లారా వద్దగాని వెరుల్ గ్రామములోగాని బసచేయవచ్చును దేవగిరి పర్వతశ్రేణువులలో వేంచేసియున్న దివ్యక్షేత్రము ఘృష్ణేశ్వర. స్వామి ఆలయమునకు చుట్టూ పెద్ద ప్రహరీగోడ వున్నది. ద్వారములు మాత్రము చిన్నవి. ఆలయప్రాంగణము చాలా విశాలమైనది. ఘృష్ణేశ్వర స్వామి గర్భాలయము భూమిలోపలికి వుండును. మెట్లద్వారా క్రిందికి దిగి స్వామి వారిని సేవించవచ్చును. మనము స్వయముగా స్వామి వారిని తాకి పూజించవచ్చును. అచ్చట పూజారులందురు మనకు కావలసిన పూజలు

ఆ కుమారుడు భార్యతోటి ఆనందముగా కాపురము చేయుజుచ్చెను. పూష్పాదేవికి ఏమిపట్టుకుందెను కాని సుధేహకు మాత్రము అసూయ ఎక్కువయై ఒకనాటి రాత్రి ఆ కుమారుని చంపి ముక్కలుగా కోసి పర్వతలింగములు నిమజ్జనమైన కోనేటిలో పారవేసి ఏమీ తేలియని దానివలె నటించసాగెను.

భర్తను కానిదై కోడలు ఏడువనసాగెను. అది వినినను పూష్పాదేవి ఏమియు చలించకుండా 101 పార్ధివ లింగముల పూజను గావించుచుండెను. పూజానంతరము మహాదేవుని స్మరించుచు అపార్ధిలింగములను కోనేటిలో నిమజ్జనము చేసి వెనుతిరిగిన వెంటనే ఆమెకు కుమారుడు కన్పించెను. ఆమె తన కుమారుడు మరణించినపుడు తిరగి పునర్జీవితుడుజనపుడును నిర్వికారిగానుండెను. అపుడు ఆమె భక్తికి నిగ్రహశక్తికి సంతసించి శ్రీ శివదేవుడు ప్రత్యక్షమై ఆమెను వరము కోరుకొమ్మనెను. అంతట ఆమె శ్రీశివదేవుని భక్తులను రక్షించుటకును కొర్రెలు తీర్చుటకునుగాను తనపేరుతో జ్యోతిర్లింగరూపమున అచట వెలయుము అని కోరుకొనెను. ఆమె కొర్రెప్రకారము శ్రీశివదేవుడు శ్రీ ఘృష్ణేశ్వరునిగా జ్యోతిర్లింగరూపమున వెలసెను. పార్ధివలింగములు నిమజ్జనము జరిగిన కోనేటికి శివాలయము అని ప్రశిద్ధిపొందినది. శివాలయమును కోనేరు చాలా పవిత్రమైనది. దర్శనము మాత్రమున కోరిన కొర్రెలు నెరవేరును.

ఇచ్చటనే వున్న ఎల్లోరా గుహలు ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిగాంచినవి. ఈ గుహలు ముఖ్యముగా బౌద్ధ, హిందూ జైనమతముల దేవాలయములతో ఆలరారుచున్నవి. ఇవి మొత్తము 34 గుహలు. 17 హిందూ మతానికి 12 బౌద్ధమతానికి 5 జైనమతానికి సంబంధించిన ఆలయాలు. ఈ ఆలయాలన్నీ కొండపైనుండి క్రిందకు తొలుచుకుంటూ పోయినవి వీటిలో 16వ గుహకైలాస గుహ తప్పక చూడవలసినది. ఎల్లోరా గుహలగూర్చి వ్రాయాలంటే అది ఒక పుస్తకము అవుతుందికనుక ఇంతటితో ముగిస్తున్నాను. ఘృష్ణేశ్వరస్వామి దర్శనానికి వెళ్ళినపుడు కొద్ది సమయము ఎల్లోరా గుహాలయముల దర్శనానికి కేటాయించుట మంచిది ఎందుకంటే ఆ గుహాలయముల కోసమువేరుగా ప్రయాణము చేయనవసరములేదుకను. అలాగుననే ఘృష్ణేశ్వరంకు వచ్చేటపుడు ఔరంగాబాద్ దౌలతాబాద్ దేవగిరి Fort)లను దర్శించుకోవచ్చును ఇచ్చటకు దగ్గరలోనే అజంతా గుహలు కూడా వున్నవి..

సోమనాథ జ్యోతిర్లింగదర్శనము

1. ఎల్లోరానుండి 'కన్నాద్' 'చాపీస్గామ్' మీదుగా 'ధూలే' చేరవలయును.
2. Dhule 'ధూలే' నుండి Sakari 'సక్రీ - hivel 'ధహీవెల్' — Navapur 'నవాపూర్' — Songadh 'సానెగద్' — Surat సూరత్ — సూరత్ వెళ్లకముందే NH-8 వచ్చును (ఊమారు సూరత్ 20 K.M వుండగానే నేషనల్ హైవే '8' వచ్చును
3. N H '8' మీద సరాసరి Vadodara (పూర్వము బరోడా అని పిలువబడేది) కు వెళ్ళవలయును. ఈ మధ్యలో Bharuch 'బ్రాచ్' — Ankaleswar 'అంకలేశ్వర్' వచ్చును N H '8' Bypass రోడ్డుగావెళ్ళును. బరోడా city లోనికి వెళ్ళకుండానే Bypass లో నున్నది N H. '8'.
4. Vadodara నుండి N.H. '8' వసాద్ (Vasad) - ఆనంద్ (Anand) — నడియద్ (Nadiad) ఖేడా (Kheda) మీదుగా అహమ్మదాబాద్ (Ahamadabad) చేరవలయును. పైన చెప్పిన Town లోనికి వెళ్లకుండా N.H. '8' వెళ్ళును.
5. అహమ్మదాబాద్ (Ahamadabad) నుండి — N.H. '8' మీదుగా - 'బగోద్రా' (Bagodra) — లింబ్డి (Limbdī) — సయిలా (Sayala) — Choila ఛోటీంలా బామన్ బోర్ (Bamanbode) కు చేరవలయును - అచ్చటినుండి N.H. '8B' మీదుగా రాజకోట్ (Rajkot) — N.H. '8B' గోండా (Gonda) — జేటిపూర్ (Jetipur) వరకు N.H.'8B' వెళ్ళును. — అచ్చటినుండి State Roadsలో వెళ్లవలయును. Jetipur నుండి జునాగద్ (Junagadh) — 'కేశూ' (Keshoo) - — వీరావల్ (Viraval) — సోమనాథ్ (Somanath) చేరవలయును.

1. ఎల్లోరా (Ellora) — ధూలే (Dhule) — 118 K.M
2. ధూలే (Dhule) — N.H.8 Near Surat సూరత్కు ముందు నేషనల్ హైవేవరకు 205 K.M
3. Surat దగ్గర N.H. '8' నుండి — Vadodara (బరోడా) (వడోడరా) 145 K.M
4. Vadodara (వడోడరా) (Baroda) N.H.8 — Ahamadabad (అహమ్మదాబాద్) 120 K.M
5. అహమ్మదాబాద్ - 8. N.H 8A' (రాజ కోట్ మీదుగా) సోమనాథ్కు 402 K.M

సోమనాథ్ జ్యోతిర్లింగము

Note : (సోమనాథ్ క్షేత్రానికి Train మీద ప్రయాణము చేయవలయునన్న విజయవాడ నుండి అహమ్మబాద్ కు Direct Train వుంది. అహమ్మదాబాద్ నుండి విరావల్ (సోమనాథ్ కుదగ్గర)కు రైలు మార్గమున్నది. లేదా బొంబాయి - నాసిక్ కు చేరిన అచ్చటనుండి రైలు మార్గమున్నది

విరావల్ (Viraval) కు చేరిన తరువాత బాల్కాఘాట్ మీదుగా సోమనాథ్ చేరవలయును. వీరావల్ నుండి సోమనాథ్ 10 K.M లోపునే వుండును. వెళ్ళుదారిలో బాల్కాఘాట్ అన్న చిన్న వూరు వచ్చును. ఆ ప్రదేశము చాలా ప్రాముఖ్యము చెందినది శ్రీకృష్ణపరమాత్ముడు భౌతికశరీరము విసర్జించుటకు ముందుగా ప్రభాస తీర్థమునకు వెళ్ళుచూ బాల్కాఘాట్ వద్ద విశ్రాంతి తీసికొనుచుండగా ఒక బోయవాడస్వామి వారి పాదాలను తప్పుగా అర్థము చేసుకొని బాణము వదలగా అది స్వామి వారి బ్రొటనవేలుకు తగిలెను తదుపరి శ్రీకృష్ణుడు అచ్చటనే శరీరము విసర్జించెను. ఆయన భౌతిక కాయాన్ని ప్రభాస తీర్థములో దహన స్కస్కారాలు జరిపినారు. ఆ ప్రదేశమును మనము దర్శించుకోవచ్చును. ఆ స్థలానికి ప్రక్కగానే బలరాముడు తన స్వరూపమైన ఆదిశేషుని రూపములో ఒక సారంగము ద్వారా భూమిలోనికి ప్రవేశించి అవతీనుండి సముద్రములోనికి వెళ్ళెను అంటారు. ఆ సారంగమును ఒక రాతితో మూసి వుంచినారు. ఆ స్థలము కూడ దర్శనీయమైనది. ఈ ప్రభాసతీర్థము సోమనాథ్ కు పుమారు 4 కిలోమీటర్ల దూరము

వుండును. ప్రతిభక్తుడు తప్పక దర్శించవలసిన పూరాణ ప్రసిద్ధ స్థలము కపిల - హరణ్య - సరస్వతీ నదులసంగమమే ప్రభాస తీర్థము. దీనినే త్రివేణి సంగమము అని కూడా అందురు. ఈ నదీ సంగమము యిచ్చటనే అరేబియన్ సముద్రములో కలియును

మనకు చారిత్రకముగా ఘజనీ మహమ్మదు. 17 సార్లు సోమనాథ్ మీదకు దండయాత్రచేసాడు అని అంటారు. కానీ విచక్షణాజ్ఞానముతో అలోచించిన ఒకే ప్రదేశమును 17 సార్లు దండయాత్ర చేయాలంటే ఘజనీ మహమ్మదుకు ఆఫ్ఘనీస్థాన్ నుండి వ్యయ ప్రయాసలతో ప్రయాణము చేయుటకు కనీసము 25 నుండి 30 సంవత్సరము కాలములో ఈ దండయాత్ర చేసి వుండవలయును.

మరియు ఈ రోజున చూచినను సోమనాథ్ క్షేత్రము సారవంతమైన ప్రదేశములో లేదు. ఒక్క ప్రక్క సముద్రము, మిగిలిన ప్రక్కల ఇసుకభూములు. కనుక సోమనాథ్ మందిరము ధనవంతమైనది కాకుండవుండవచ్చును. సామాన్యముగా శ్రీశివదేవుని మందిరములలో అధికధన సంపద వుండదు. అక్కడకు దగ్గరలో ఊహారు 140 K.M దూరములో నున్న ధ్వారకను ఘజనీమహమ్మదు కొల్లగొట్టలేదు. ధ్వారకలో శ్రీకృష్ణ మందిరములో అధికమై బంగారము వజ్రవైడూర్య సంపదవున్నా ఆ మందిరముజోలికి పోలేదు. కాని సోమనాథ్ మీదకే 17 సార్లు వచ్చినాడంటే వేరే కారణము వుండివుండవచ్చును. ఇతడు 17 సార్లు వచ్చి వెళ్ళిన తరువాత స్వయంభూజ్యోతిర్లింగము ఆ చూకి తెలియలేదు అంటే అతడు ఆ జ్యోతిర్లింగమును పెకలించి తీసికొని వెళ్ళివుండవచ్చును. దీనినిబట్టి చూడగా ఘజనీ మహమ్మద్ సోమనాథ్ దేవాలయానికి దోచికొనుటకు వచ్చినట్టు కన్పించుటలేదు. మనహిందువులు దర్గాలకు మహమ్మదీయులుమనదేవాలయములకు ఈరోజున వెళ్ళుయున్నట్లు ఘజనీమహమ్మద్ సోమనాథ్ మందిరానికి దర్శనార్థమువచ్చి వుండవచ్చును. తదుపరి 17వ పర్యాయము అప్పుడు వయస్సు రీత్యా ఇంకారాలేను అనుకొని జ్యోతిర్లింగమును తన రాజ్యానికి తరలించి వుండవచ్చును. అవిధముగా సోమనాథ్ జ్యోతిర్లింగము అచ్చటనుండి మాయమై వుండవచ్చును. శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి భార్యగా అందరి ఆమోదముద్ర పొంది బీ బీ నాంచారి ఘజనీమహమ్మద్ యొక్క కూతురు అయివుండుటకు ఆస్కారమున్నది. ఇది పూర్తిగా రచయిత అభిప్రాయము.

స్థలపురాణము :

పూర్వము బ్రహ్మదేవుని మానసపుత్రుడైన దక్షప్రజాపతికి 27 గురుపుత్రికలుకలరు వీరి పేరు మీదే నక్షత్రములున్నవి. అవి అశ్వని మొదలు రేవతి వరకు వున్నవి. దక్షప్రజాపతి

వీరిని చంద్రునకు యిచ్చి వివాహముచేసెను. చంద్రుడును వారిని మొదట సమానముగా చూచినను కాలక్రమేణ రోహిణిని మాత్రము ఎక్కువ అనురాగముతో చూచుచు మిగిలిన వారిని పట్టించుకొనకవుండెను. ఇది భరించలేక వారు తమ తండ్రి అయిన దక్షునకు విన్నవించిరి. దక్షుడు మొదలగు వారు చంద్రునకు ఈ పద్ధతి తప్పు అని చెప్పిరి. అయినను చంద్రుడు వారి హితములను లెక్కచేయక రోహిణితో మాత్రము అనురాగముతో నుండెను. అది చూచి దక్షుడు కోపముతో చంద్రుని క్షయరోగగ్రస్తడవుగమ్మన శపించెను.

శాపవశమున చంద్రుడు క్షయరోగముతో క్షీణించి మొదలిడెను. అట్టి తరి చంద్రకాంతి లేకపోవుటచే ఔషధులు పుష్పములు ఫలించకుండెను. తదుపరి యజ్ఞయాగాదులులకు భంగమువాటిలైనను. ఆ విధముగా ప్రకృతి సమతుల్యము దెబ్బతినెను. మహర్షులు దేవతలు దీని నివారణోపాయము కొరకు బ్రహ్మదేవుని ప్రార్థించి వారికి తమ కష్టములు విన్నవించిరి.

అప్పుడు బ్రహ్మదేవుడు వారికి నొక పుష్పాయముచెప్పెను. చంద్రుని వెంట తీసికొని ప్రభాస తీర్థమునకు వెళ్లి శ్రీశివదేవుని పార్థివలింగమునకు మహామృత్యుంజయమంత్రానుష్ఠానముగా కొంతకాలము సేవించవలెనని చెప్పెను. వారు ఆవిధముగానే ప్రభాస తీర్థమున చంద్రునిచే ఆ మహామృత్యుంజయ మంత్రముతో శ్రీ శివదేవుని ఆరాధింపజేసిరి. దానితో శ్రీ శివ దేవుడు కరుణించి చంద్రునికి ప్రత్యక్షమై వరము కోరుకొమ్మనెను. అప్పుడు చంద్రుడు తనను క్షయరోగమునుండి విముక్తునిగావింపుమని ప్రార్థించెను. కృష్ణ పక్షమున కళలు ఒక్కొక్కటి తగ్గుచు శుక్ల పక్షమున ఒక్కొక్క కళ పెరుగుచుండునట్లు సృష్టి పున్నంతకాలుముండునట్లు వరమునిచ్చెను.

తదుపరి చంద్రుడు శ్రీ శివదేవుని అనేక విధములుగా ప్రార్థింపగా శ్రీ శివదేవుడు ప్రసన్నమై ప్రభాసతీర్థము యొక్క గొప్పతనము చంద్రుని యొక్క కీర్తి చిరస్థాయిగా నుండుటకుగాను శ్రీ సోమనాథునిగా అచటజ్యోతిర్లింగరూపముతో ప్రభవించి భక్తులకు కల్పతరువై వారి యొక్క కుష్టు - క్షయ మొదలగు భయంకరమైన వ్యాధులనుండి రక్షించుచుండెను. ఈ నాటికి ఎవరైనా ఆయా బాధలతోనున్న సోమానాథ్ లో మహామృత్యుంజయమత్రమును 6 మాసములు దీక్షతో పఠించిన వారు వారి యొక్క బాధలనుండి విముక్తులమ్యెదురు. ఎందువలననంటే మహామృదీయుడైన ఘజనీ

ఈ ఆలయమునకు వచ్చి ప్రార్థనలు చేసినందున కోపములో ఆయనతడుపరి వచ్చిన కొందరు మహమ్మదీయులు అచటనున్నదేవాలయములను ధ్వంసముచేసెను. కాలముతో బాటు హిందూరాజులు నిర్మించిన ఆలయములు దాడులకు గురియినవి. కాని అదే ప్రదేశములో ఘోషారు మూడువందల సంవత్సరముల క్రితము రాణి అహల్యాబాయి అను రాజపుత్రరాణి ఒక ఆలయమును కట్టించి లింగప్రతిష్ఠ భూగృహలో చేసెను. అదే ఆలయములోపైన అంతస్తులో ఒక లింగము కూడ ప్రతిష్ఠచేసినది ఎవరైనా దండయాత్ర చేసినను పైన వున్న లింగమును మాత్రమే ధ్వంసము చేసినను భూగృహములోనున్న జ్యోతిర్లింగము క్షేమముగా నుండునట్లు ప్రతిష్ఠచేసినది. ఆలయముయిప్పటికి సోమనాద్లోనున్నది. భారతదేశమునకు స్వతంత్ర్యము వచ్చిన తరువాత శ్రీ వల్లభాయి పఠేల్, గుల్జారీలాల్ నందా మొదలగువారు పఠాధిపతుల పర్యవేక్షణలో అసలు జ్యోతిర్లింగస్థానమును నిర్దేశించి అచట సోమనాదుని జ్యోతిర్లింగ ధ్యేయముతో ప్రతిష్ఠాపనచేసి అతిపెద్దదేవాలయము నిర్మించిరి అదియే అందరి పూజలు ఆరాధనలు అందుకొనుచున్నవి. శ్రీపరశురాముడు కొంతకాలము ఈ ప్రభాసతీర్థములో తపస్సు సాగించెను. ఈ క్షేత్రము వుండుటకు అన్ని వసతులువున్నవి. హోటల్లు - గెప్పు Houses వున్నవి ధర్మశాలలు కూడా వున్నవి కాని ఛార్జీలు చేయుదురు. ఆలయముదగ్గరలోనే ఒక మ్యూజియముకూడా నున్నది. చాలా ముఖ్యమైనది. తప్పక దర్శించుకొనవలయును.

నాగేశ్వరజ్యోతిర్లింగ దర్శనము

1. సోమనాద్ నుండి	—	పోర్బందర్	—	85 K.M.
2. పోర్బందర్ నుండి	—	ద్వారక	—	80 K.M
3. ద్వారక నుండి	—	నాగేశ్వర్	—	17 K.M
మొత్తము				182 K.M

సోమనాద్ నుండి విరావల్ వరకు అచ్చటనుండి పోర్బందర్ (మహాత్మాగాంధీగారి జన్మస్థలము) అచటనుండి ద్వారక పట్టణమునకు అచటనుండి నాగేశ్వర్ జ్యోతిర్లింగమునకు ప్రయాణము.

ప్రయాణము చాలా వరకు సముద్రమునకు దగ్గరగా రోడ్డువరుసన జరుగును. ప్రయాణము చాలా ఆహ్లాదకరముగా నుండును. Interest వున్నచో పోర్బందర్లో

నాగేశ్వర జ్యోతిర్లింగము

శ్రీ గాంధీ గారి జన్మస్థలము మ్యూజియం మొదలగునవి దర్శించవచ్చును. అట్లే కృష్ణసుధామమందిరము కూడ దర్శించవచ్చును. పోర్బందర్ నుండి ధ్వారకకు వెళ్ళవలెను. సప్తపురులలో ఒకటి అయిన ధ్వారక పురాణ ప్రసిద్ధి చెందినది ఈ ధ్వారకానగరము శ్రీ కృష్ణపరమాత్ముని యొక్క సామ్రాజ్య రాజధాని. శ్రీకృష్ణుని అంతఃపురము బేట్ ధ్వారక. ఇది సముద్రములోనున్న ఒడ్డునుండి 5 K.M సముద్రము మీద స్త్రీమరు మీద వెళ్ళవలెను. బేట్ ధ్వారకాకు ధ్వారకకు మధ్యన వున్న దేమన నాగేశ్వరజ్యోతిర్లింగము.

అన్ని జ్యోతిర్లింగ క్షేత్రముల వలే కాకుండా ఈ క్షేత్రము మాత్రము ప్రత్యేకత ఏమిటంటే ఈ క్షేత్రము ఒక గ్రామములోగాని పట్టణములోగాని వుండదు. ఇది వున్న ప్రదేశమును దారుకావనము అందురు. చుట్టుప్రక్కల ఇండ్లు గాని షాపులుగాని వుండవు. ఇప్పుడిప్పుడే కొంచెము కొంచెముగా Develop అగుచున్నది. ఆలయముచుట్టు ప్రహరీ గోడ వున్నది. స్వామి వారి ఆలయము ఆ ప్రహరీలోపలనున్నది. గర్భగుడికి మెట్లమీదుగా క్రిందకు దిగివెళ్లవలయును. స్వామివారి గర్భాలయములో స్వామివారు వేంఛేసియున్నారు. అమ్మవారు గోడలో నిక్షిప్తమైయున్నారు. నాగేశ్వరజ్యోర్లింగముసాలిగ్రామశిలగానున్నది. గర్భాలయము పడమర ముఖముగానున్నది. అమ్మవారి నామధేయము నాగేశ్వరీ దేవి.

పూజారి గారి కుటుంబము మాత్రమే ఆలయములోనే నివశించుచున్నారు. మనము చేసికొను పూజలకు వారు ఎల్లప్పుడు అందుబాటులో వుండును. భక్తులు ఒక్కరే కావాలంటే గర్భాలయము నందు కూర్చోని మనసారాస్వామిని సేవించుకొవచ్చును అంత తృప్తిగా ఏకాంతముగా ఇంకా ఏ ఆలయములలో మనము జ్యోతిర్లింగమును సేవించనవకాశము కలుగదు. ఇచ్చట మాత్రమే అవకాశమున్నది ఆలయప్రాంగణము నిశ్శబ్దముగా నుండును నెమళ్ళు అక్కడకు ఎక్కువగా వచ్చును. ఆలయప్రాంగణము బయట ఒక కోనేరు రూపముగా సరస్వతీ నదినిల్చినది. అందులోని జలము స్వామివారికి అభిషేకము చేయుదురు.

యాత్రికులు వుండుటకు సౌకర్యములు చాలా చాలా తక్కువ. అందుకనేవారు ధ్వారకలోనే హోటల్లోగాని ధర్మశాలలలోనే వుండి దారుకావన జ్యోతిర్లింగ దర్శనముచేసి కొనుటకు బాగుండును. ఈ ధ్వారకలోనే శ్రీ ఆదిశంకరాచార్యులవారు స్థాపించిన నాల్గు పీఠాలలో ఒకటి వున్నది. తప్పక దర్శించవలసిన క్షేత్రము.

శ్రీ నాగేశ్వరజ్యోతిర్లింగ క్షేత్రములో భోజన, నివాస, అవాకాశములు లేనందుననే ధ్వారక పట్టణములోనే వుండుట మంచిది.

అచ్చటి వరకు వెళ్ళినందున శ్రీకృష్ణపరమాత్ముని అంతఃపురమైన బేట్‌ధ్వారకను కూడ దర్శించిన బాగుండును. ఇది యాత్రికలు అభిప్రాయము మీద ఆధారపడివుండును. కొందరు నాగేశ్వరజ్యోతిర్లింగము మహారాష్ట్రలోనున్న నాగనాద్ మరియు దేశములో యితర ప్రదేశములలోనున్న వివిధ దేవాలయములందురు. కాని ఈ దారుకావనములో వేంచేసియున్న స్వామి వారి ఆలయములోనే నాగేశ్వరజ్యోతిర్లింగము నెలకొనియున్నది.

స్థలపురాణము :

పూర్వము పశ్చిమ సముద్రతీరమున (అరేబియా సముద్రము) 16 యోజనములు గల ఒక వనముగలదు. అందుదారుక అను రాక్షసి తన భర్తతోను, యితర రాక్షసులతోను కలిసి నివశించుచుండెను. దారుక పార్వతీదేవిని గూర్చి తపస్సు చేసి అమ్మవారిని ప్రసన్నురాలిగా చేసికొని అనేక వరములు పొందెను. ఆ వరబలగర్వముచే దారుక ఆ వనమును గాలిలోనికి లేపుచు తనకు యిష్టమువచ్చిన చోట వుంచుచు భక్తులను మునులను వారువారు చేయు యజ్ఞయాగాదులను ధ్వంసము చేయుచు, ప్రజలను

శ్రీ మహాకాలేశ్వరజ్యోతిర్లింగము ఉజ్జయిని (అవంతిపురము)

నాగేశ్వర జ్యోతిర్లింగదర్శనానంతరము తిరిగి ధ్వారకురావలయును మన ప్రయాణము మహాకాలేశ్వరజ్యోతిర్లింగమునకు ఆయననే మహాకాలుడు - మహాకాలేశ్వరుడు అందురు. ఆయన ఉజ్జయినీ పట్టణములో వేంచేసియున్నారు.

1. నాగేశ్వర జ్యోతిర్లింగము	ధ్వారకా	17.K.M
2. ధ్వారకా	జామ్నగర్	144 K.M
3. జామ్నగర్	ధరోల్	37 K.M
4. ధరోల్	రాజకోట్	51 (N.H. 8 B)
5. రాజకోట్	బాయన్ మీజోరీ	30 K.M
6. బామన్బోరి	ఛోటీలా	18 K.M
7. ఛోటీలా	సాయిలా	36 K.M
8. సాయిలా	లింబేడీ	35 KM
9. లింబేడీ	బగోద్రా	43
10. బగోద్రా	అహమ్మదాబాద్	51
	మామారు	462 K.M
11. అహమ్మదాబాద్	ఖేడా	37
12. ఖేడా	నడియాడ్	21
13. నడియాడ్	థాకోర్	32
14. థాకోర్	సెవాలియా	23
15. సెవాలియా	గోధరా	27
16. గోధరా	ధాపూ	60
17. ధాపూ	జజువా	30
18. జజువా	సర్దార్ పూర్	40
19. సర్దార్ పూర్	ధార్	33
20. ధార్	నగ్గడా	23
21. నగ్గడా	బద్నవార్	30
22. బద్నవార్	బార్నగర్	18
23. బార్నగర్	ఉజ్జయిని	45

నాగేశ్వర్ నుండి ఉజ్జయినమహాకాల్ కు షుమారు 881 K M

మహాకాలేశ్వర్ జ్యోతిర్లింగము

మహాకాల

గుజరాత్ రాష్ట్రములో రోడ్డు చాలా బాగుండును. ధ్వారకలో ఉదయమే బయలుదేరినచో సాయంత్రమునకు అహమ్మదాబాద్ జేరి అచ్చట ఆరాత్రి విశ్రాంతి తీసికొని మరుసటి దినము ఉదయమే బయలుదేరిన సాయంత్రమునకు ఉజ్జయినీ పట్టణము చేరుదుము. ఉజ్జయినీ పెద్ద పట్టణము రైల్వేస్టేషనుకు ఎదురుగా మంచి లాడ్జీలు వున్నవి. స్వామివారి ఆలయమువద్ద కూడా మంచి ధర్మశాలలువున్నవి. పట్టణములో యింకనే అనేక సౌకర్యములుగల లాడ్జీలు ధర్మశాలలు వున్నవి.

స్వామి వారి ఆలయము రైల్వేస్టేషనుకు 4 - 5 కిలోమీటర్ల దూరములో నున్నది. స్వామి వారి ఆలయమునకు దారి ఎవ్వరిని అడిగినను చెప్పెదరు. అటోల సౌకర్యము బాగుగానున్నది.

సప్తమహాపురములలో ఒకటియైన ఉజ్జయినీ నగరము (అవంతినగరము) క్షిప్రానది ఒడ్డున ఆలరారుచున్నది. మనజ్యోతిర్లింగ ప్రభువైన మహాకాలేశ్వరుడు ఈ పట్టణములో వేంచేసియున్నారు. ఆలయము బహుపురాతనమైనది. చాలా పర్యాయములు మహమ్మదీయుల దండయాత్రలో ఆలయము భిన్నమైనది. కాని తదుపరి హిందూరాజులు పునర్నిర్మాణము చేయుచూ వచ్చిరి. ప్రస్తుతము వున్న ఆలయమును రాణోజీషిందే అను మహారాష్ట్ర మంత్రివర్యులు పునర్నిర్మాణమును చేసిరి. ఆలయము మూడు అంతస్తులుగా వున్నది. క్రింది అంతస్తులో మహాకాలును యొక్క జ్యోతిర్లింగమున్నది. మనము దర్శనమునకు క్రిందికి వెళ్ళుటకు మెట్లున్నవి. విశాలమైన గర్భాలయములో స్వామి వారు వేంచేసి యున్నారు. అన్ని విధములైన పూజలు జరుగును. గర్భాలయములో జరుగు పూజలను

భక్తులు క్యూలైనులో వెళ్లనపుడు T V ల ద్వారా కన్నులార దర్శించవచ్చును భక్తులకు దర్శనమునకు ఏమాత్రము కష్టముముండదు. Batch లుగా భక్తులను గర్భగుడిలోనికి వెళ్లనిచ్చెదరు. దర్శనానంతరము వేరే ధ్వారము ద్వారా బయటకు వచ్చేదరు.

స్వామి వారిని తాకి పూజించ వచ్చును. స్వామిని తాకినపుడు శరీరము పులకించిపోవును. స్వామివారికి వెనుకగా పార్వతీ అమ్మవారి విగ్రహము గోడలోనిక్లిప్తమై యున్నది. మనము Photoలు తీసికొనవచ్చును. స్వామి వారికి తెల్లవారు ఝామున 3 గంటలకు శవవీభూతితో అభిషేకము చేయుదురు. మనము కావలెనన్న ధర్శనము చేసికొనవచ్చును ఇది ప్రతిరోజు జరుగు ప్రథమ అభిషేకము. తదుపరి స్వామివారిని జలముతో స్నానము చేయించి మంచి గంధము పూతపూయుదురు. తదుపరి స్వామి వారికి అన్ని అలంకారములు చేయుదురు. అలంకారములు అయిన ఏమ్మట స్వామివారు చాల మనోహరముగా నుందురు. పిదప అందరూ స్వామివారి దర్శనమునకు వెళ్ళవచ్చును. Ground Floor Levelలో స్వామి వారి ఆలయమునకు వెళ్లుటకు ముందుగా కుడిచేయి ప్రక్కగా పెద్ద కోనేరు వున్నది. అచ్చట తీర్థము మనము యిళ్లకు తెచ్చికొనవచ్చును. కోనేరు దగ్గర చాలా జాగ్రత్తగా వుండ వలయును. పాకుడు ఎక్కువగానుండి జారుటకు చాలా అవాకాశమున్నది కనుక చాలా జాగ్రత్తగా తీర్థమును తీసికొనవలయును. స్వామి వారి ఆలయము నుండి బయటకు వచ్చిన తరువాత Ground level లో ఓం కారేశ్వరమందిరమున్నది. ఇది చాలా ఎత్తుఅయిన పెద్దమందిరము. అందరూ దర్శించవచ్చును. పై అంతస్తులో (ఇది విడిగా ప్రత్యేకముగా నుండును). వేంచేసియున్న నాగచండేశ్వరుని (శ్రీ శివవేపుడు) నాగ పంచమినాడు మాత్రమే దర్శించుటకు వీలున్నది.. అన్ని రోజులు దర్శించవీలుగాదు.

ఇంకనూ ఉజ్జయినిలో దర్శించవలసిన దేవాలయముచాలా వున్నవి. ముఖ్యముగా శ్రీ విక్రమాదిత్య మహారాజు ప్రతిదినము దర్శించి పూజించిన హరసిద్ధి మాతామందిరము కొందరు హర్షద్ మాతా అందురు. మహాకాలేశ్వరమందిరానికి కొద్ది దూరములో రుద్ర సాగర్ అనే కోనేటికి పడమటి దిక్కున వేంచేసి యున్న ఆలయమే హరసిద్ధిమాత ఆలయము. ప్రస్తుతము ఈ కోనేరు ఎండిపోయివున్నది. మహారాష్ట్రరాజులచే పునర్నిర్మితమైన ఆలయము ప్రస్తుతమున్నది. స్వామివారి ఆలయమునకు 5 K.M దూరములో కాళికా దేవి ఆలయమున్నది. ఈ అమ్మవారినే కవికాళిదాసు ప్రస్తుతించి ప్రార్థించినది. అష్టదశపీఠాలలో ఇది ఒకటి.

క్రిప్రానది ఒడ్డున భత్తహరిగుహలున్నవి భత్తహరి రాజ్యాధికారమునకు వచ్చినపుడు విరక్తి భావము కల్గి రాజ్యమును తన తమ్ముడైన విక్రమాదిత్యునికి వప్పచెప్పి సన్యసించి ఈ గుహలలోనే కాలము గడిపి అనేకములైన కవితలు రచించి భగవత్ సన్నిధానము పొందెను. అవే ఈనాడు మనము భత్తహరి సుభాషతముగా చదువు కొందుము. ఈ గుహలదగ్గరనే శ్రీ శివదేవుని మందిరము పాతాళేశ్వరి మందిరములు నాథ్ సాంప్రదాయము కర్త అయిన మత్స్యేంద్ర నాథ్ మందిరములున్నవి.

ఉజ్జయిని నగరమునకు ప్రతికల్ప - కనకశృంగ - పద్మావతి - విశాల - లవంతిక అను పేర్లు వున్నవి. మహాకాళేశ్వరునకు నాలుగు ధ్వారములున్నవి. తూర్పున పింగళేశ్వరుడు పడమర దిక్కున బల్యేశ్వర - పుత్తరమున నిఖిలేశ్వర పడమర కావ్యవరోహశ్వరుడు క్షేత్రపాలకులుగా నున్నారు.

ఉజ్జయిని క్షేత్రములోనే సందీపముని వద్ద శ్రీకృష్ణ - బలరాముడు - కుచేలుడు మొదలగు వారు విధ్య నభ్యశించిరి. ఆయన పేరున సందీపనీ ఆశ్రమమున్నది. ఈ క్షేత్రములో వేంచేసియున్న కాలభైరవుని ప్రత్యేతపున్నది. విగ్రహముచాలా పెద్దది. స్వామివారి యొక్క నాటిదగ్గర ఏవిధమైన wine (మత్తు పానీయము)ను ఒక పాత్రలో నుంచి పెట్టిన ఆయన ఆ పాత్రను కాళీ చేసెదరు. ఇది మనము కళ్ళారా చూడవచ్చును. ఇది క్రిప్రానది ఒడ్డున వున్న పెద్ద దేవాలయము. ఇంకనూ అనేకములైన పురాతన మందిరములున్నవి.

1. శ్రీరామమందిరము 2. విక్రమాదిత్యుని విగ్రహము 3. శ్రీ సంతోషీమాతా ఆలయము. 4. నాగర్ కోటీమాత 5. బరిగణేష్వరమందిరము. 6. గోపాల్ మందిరము 7. శనీశ్వరుని మందిరము (నవగ్రహమందిరము) 7 కొలోమీటర్ల దూరము) 8. శ్రీ జనార్దన్ రామలక్ష్మణ్ మందిరము 9. వైష్ణవీదేవి - మానసాదేవి మందిరములు ఇంకనూ అనేకములైన జైన మందిరములున్నవి. ముఖ్యముగా ఈ క్షేత్రములో ఒక Guide ని తీసికోని పురాతనములైన మందిరములను యితరములైన పురాణ చరిత్రప్రదేశములను దర్శించవలయును. ఓపికతో అన్ని ప్రదేశములను దర్శించవలసినది. క్రిప్రానదిలో స్నానము చేసిన సర్వపాపములు పటాపంచలగును. క్రిప్రానదికి ప్రతి 12 సంవత్సరములకు పుష్కరములు వచ్చును. అప్పుడు లక్షలాది భక్తులు వచ్చి స్నానము చేసి మహాకాళేశ్వరుని - హరసిద్ధి మాత మహాకాళీ మాతను దర్శించి తరించెదరు.

స్థల పురాణము :

పూర్వము అవంతీ (ఉజ్జయినీ) నగరమున వేదప్రియుడను బ్రాహ్మణపుంగవుడు తన సంతానమైన దేవప్రియుడు - ప్రియ మేధుడు - సుకృతుడు - ధర్మవాహి అను నల్గురు పుత్రులతో నిత్యనైమిత్తిక వైదిక కర్మల ననుష్ఠించుచు పార్థివలింగార్చన చేయుచుండెను. వారి యొక్క పుణ్యప్రభావము వలన ప్రజలందరు సుఖసంతోషములతో అలరారుచుండిరి. తండ్రియైన వేదప్రియుని శ్రీ శివసాన్నిధ్యానంతరము పుత్రులయొక్క భక్తి తత్పరత చెక్కుచదరకుండా నిర్విఘ్నముగా సాగుచుండెను ప్రజలు సత్ప్రవర్తనతో నుండిరి.

అదే రోజులలో రత్నమాల పర్వతముమీద దూషణుడు అను రాక్షసరాజు ధర్మద్వేషియై అకృత్యముల ఎన్నియో చేయుచుండెను ఒక్క ఉజ్జయినీ నగరము తప్ప అన్ని లోకములులో దూషణుని ప్రవర్తనముతో యజ్ఞయగాదులు స్థంభించిపోయెను. వైదిక కర్మలు ఎప్పుడైతే లోపించినవో సృష్టి సమతుల్యము దెబ్బతినెను, చివరిగా దూషణుడు తన రాక్షస గణముతో ఉజ్జయినీ నగరములోనికి ప్రవేశించి బ్రాహ్మణమరియు యితర భక్తుల యొక్క కార్యక్రమములను స్థంభింపజేసి వారిని బాధింపజుచ్చెను. అయినను దేవప్రియుడు అజోతని సోదరులు మరి కొందరు బ్రాహ్మణులు రాక్షసులప్రవర్తనలకు వెరవకుండా శివదేవుని మీద నమ్మకముతో తమ తమ విద్యుత్ ధర్మముతో కార్యక్రమములు నిర్వర్తించుచు స్వామి వారి మీద భారము మోపి ప్రార్థించుచుండిరి. వారి పార్థివలింగ ఆరాధనయే వారికి రక్ష అన్న నమ్మకముతో నుండిరి. ఎప్పుడైతే దూషణుడు దేవప్రియుని మొదలగువారిని బాధించుటకు వచ్చెనో ఒక గుంటనుంచి శ్రీశివదేవుడు మహాకాలుని రూపముగా ప్రత్యక్షమై దూషణుని వాని అనుచరులను భస్మమొనర్చెను.

మహాకాలుడు ఆ బ్రాహ్మణ భక్తులను వరము కోరుకొమ్మనెను. అప్పుడు భక్తులందరూ ఏకకంఠముతో స్వామిని అచ్చటనే జ్యోతిర్లింగ రూపమున నివశించమని ప్రార్థించెను. వారి కోరిక ప్రకారము స్వామివారు మహాకాలజ్యోతిర్లింగ రూపమున వెలసెను. అప్పటినుండి ఉజ్జయినీ (అవంతి) నగరము శివమయమై భక్తులు, భక్తులు కాని వారిని కూడ సంరక్షించుచుండెను. ప్రజలందరూ శ్రీమహాకాలుని దర్శించుచు సేవించుచూ జన్మసావల్యము చేసికొనుచున్నారు.

ఓంకారేశ్వర అమలేశ్వర జ్యోతిర్లింగయాత్ర

ఉజ్జయినీ	-----	దీవాస్	-----	37 K.M
దీవాస్	-----	ఇండోర్	-----	35 K.M
ఇండోర్	-----	బార్వా	-----	49 K.M
బార్వా	-----	ఓంకారేశ్వర్	-----	12 K.M
మొత్తం				133 K.M

అమలేశ్వర జ్యోతిర్లింగము

ఓం కారేశ్వర్‌ను గూర్చి వివరించటము అంటే జన్మ సాఫల్యము అని భావన. నర్మదానది ఒడ్డున కుడిప్రక్కన ఓంకారేశ్వరుని ఆలయము ఎడమప్రక్కగా అమలేశ్వరుని మందిరము భక్త కోటి సందర్శనతో అలరారుచున్నవి. ఓంకారేశ్వరుని అమలేశ్వరుని ఇద్దరిని ఒక్క జ్యోతిర్లింగముగా భక్తకోటి పరిగణించుచున్నది ఈ ఆలయములు ఒకప్పుడు మాంధాత మహారాజు పరిపాలించిన సామ్రాజ్యములోనున్నవి. నర్మదానదిలో స్నానము చేసి ఓంకారేశ్వరుని దర్శనమునకు వెళ్లవలయును. ఈ ఆలయము ఒక చిన్న పర్వతము మీద నున్నది. ఎత్తు తక్కువ గనుక అందరూ మెట్లమీద నడిచి వెళ్లి దర్శించెదరు. మందిరము చాలా మనోహరముగా నుండును. స్వామి వారి జ్యోతిర్లింగము గర్భగుడిలో మధ్యలో నుండక గోడవైపునకు దగ్గరగానుండును. స్వామివారి వెనుకగా పార్వతీ అమ్మవారి

విగ్రహము అలంకరణములతో విరాజిల్లుచుండును. తెల్లవారుఝామున నుండి పూజాకార్యక్రములు మొదలగును అచ్చటచాలా మంది పూజారులు, పండాలుండురు. వారు మనకు కావలసిన పూజా కార్యక్రమములు నిర్వహించెదురు స్వామి వారిజ్యోతిర్లింగము మధ్య భాగమున చిన్న చీలికవున్నది. అభిషేకజలము అచీలిక ద్వారా నర్మదానదిలోనికి పోయి నర్మదానదిని పవిత్రత మరింత ఎక్కువ జేసినది. ఆ చీలికలో ఒక రూపాయి బిళ్లను వేసిన అది కూడా సరాసరి నర్మదా నదిలోనికి పోవును

స్వామివారి దర్శనమునకు పోవు మార్గము (ధ్వారము) దర్శనానంతరము బయటకు వచ్చు మార్గము (ధ్వారము) వేరుగా నుండును. అందువలన అచ్చట భక్త సందోహములు స్వేచ్ఛగా మనఃస్ఫూర్తిగా స్వామిని అమ్మవారిని దర్శించి బయటకు రావచ్చును. స్వామి వారి ఆలయములకు వెళ్లునపుడు వివిధ మందిరములు దర్శనముకల్గును. అందులో వేదమాత గాయత్రీ అమ్మవారి పాలరాతి విగ్రహము దర్శనము మనసులో అట్లే నిలబడిపోవును. క్రిందకు మెట్లు మీద నర్మదానది ఒడ్డున నుండి అవతలి ఒడ్డునకు పడవలు నడుపుదురు. ఒక్కొక్కరికి రెండు నుండి ఐదు రూపాయిలు చార్జి వసూలు చేయుదురు భక్తుల రద్దీ ఎక్కువగావుంటే 5 రూపాయిలు లేదా 2 రూపాయిలు వసూలు చేయుదురు. అవతలి ఒడ్డుకు వెళ్లి అమలేశ్వరుని ఆలయము దర్శనము చేసి కోవలయును. ఆలయము ఓంకారేశ్వరుని ఆలయము అంతవుండును. కాని జనసందోహము తక్కువగా వుండును. దర్శనము సులువుగాను సుఖముగాను కలుగును. పూజారులు వుండురు మనకు కావలసిన పూజలను జరుపుకోవచ్చును. అన్ని చోట్లా Photos తీసికొనవచ్చును. అమలేశ్వరుని ఆలయము దగ్గరలో ఒక పెద్ద Hotel వున్నది. అన్ని సదుపాయములున్నవి. కారును సరాసరి Hotel లోనికి తీసికొని పోవచ్చును. అచటకు వెళ్లవలెనన్నా ఓంకారేశ్వరుని ఆలయమునకు వెళ్ళుటకు ముందుగా రెండు కిలోమీటర్లు దూరమునుండియే Separate రోడ్డు ద్వారా వెళ్లవలెను. ఎవ్వరిని అడిగినను దారిచెప్పెదరు. ఓంకారేశ్వర్లో కూడ చాలా ధర్మశాలలు చిన్న చిన్న lodges వున్నవి కాని సదుపాయములు తక్కువ.

కావేరి అనేనది నర్మదానదిలో కలిసే వుపనది. ఆ కావేరినది మాంధాతపర్వతమును చుట్టి వచ్చి నర్మదానదిలో కలియును. ఈ కలుయిక 'ఓం' ఆకారములో చుట్టి వచ్చి కలియును. ఆకాశమునుండి చూచిన 'ఓం' ఆకారములో ఆప్రవాహముండును. భక్తులు

ఆ పర్వతమును పరిక్రమమును చేయుదురు. ఆ పరిక్రమసమయములో అనేకములైన ఆశ్రమములు సాధువుల దర్శనముకలుగును. ఓంకారేశ్వరస్వామి ఆలయము దిగువనవున్న స్నానాలా ఫూట్ నుండి పడవమీద దిగువకు నర్మదానది మీద వెళ్ళిన చాలా ఆశ్రమములు కన్పించును. అచట సాధువులు చాలా మంది తటస్థించెదరు. అచ్చట తెల్లజిల్లేడు చెట్లు చాలా వున్నవి కాని వృక్షముల సైజులో కూడా వున్నవి.

శ్రీ ఆది శంకరాచార్యుల వారు యిచ్చటనే తమ గురువును ఎన్నుకొన్నారు. ఒక పర్యాయము నర్మదానది పొంగి గట్టుమీద నున్న వారి ఆశ్రమమును ముంచి వేయు సమయములో శ్రీ శంకరాచార్యులవారు నర్మదానదిని తమ కమండలములోకి ఆ వాహనచేసి ఆశ్రమముముంపునకు గురిగాకుండా కాపాడిరి అని ప్రతీతి.

ఇచ్చట నర్మదానదిలో దొరికే రాళ్లను సేకరించి శివలింగములను చేయుటకు వుపయోగించెదరు. శివలింగనిర్మాణానికి నర్మదానదిలో దొరికే లింగాకార రాళ్లు ప్రశస్తమని చెప్పెదరు.

స్థలపురాణము:

ఒకనాక పర్యాయము నారదమహర్షి వింధ్యపర్వతములకు వెళ్లగా వింధ్యుడు నారదుని సమచిత రీతిని గౌరవించెను. ఆ సమయములో వింధ్యుని మనస్సులో తనలో సిద్ధులు గంధర్వులు కిన్నరులు కింపురుషులుండటేగాక రత్నమణి వజ్రసువర్ణాది సర్వంబునుకలదు గనుక తన కేమి కొరత లేదనుకొనుచెందెను. వింధ్యుని మనస్సులో నున్న ఆలోచనను గమనించిన నారద మహర్షి 'నీయందు అన్ని వున్నవి కాని నీ కంటే మేరుపర్వతము ఎత్తైన నది, మర్రియు దేవతలలో మేరువుకు స్థానమున్నది, కానీ నీకు అట్టి యోగము లేదుకదా అనెను.

అప్పుడు వింధ్యుడు తన కంటే వేరొకరు గొప్పవాడు గానుండటను సహించలేకపోయెను. వెంటనే శ్రీ శివదేవుని ఆరాధించి కృతార్థుడు కావలెనన్న పట్టుదలతో ఓంకార క్షేత్రమునకు వెళ్లి శ్రీ శివదేవుని పార్థివలింగమును తపస్సుతో నిశ్చల భక్తితో ఆరాధించెను. అప్పుడు శ్రీ శివదేవుడు వింధ్యునకు ప్రత్యక్షమై వరమును కోరుకొమ్మనెను. వింధ్యుడు 'స్వకార్యమును సాధించుశక్తిని ప్రసాదించమని 'శ్రీ శివదేవుని కొరుకొనెను. స్వామివారు ' నీ యిష్టమువచ్చినట్లు చేయుదువు' అని వరమునిచ్చెను.

అప్పుడు దేవతలు మునులు స్వామి వారిని ఓంకారేశ్వరములో నివశించమని ప్రార్థించిరి వారి కోరికను మన్నించి ప్రణవాకారముగా ఓంకారేశ్వరుడనియు పార్థివలింగాకారముగా అమలేశ్వరుడనియు స్థిరునివాసుడై భక్తుల అభీష్టములు నెరవేర్చుమొదలిడెను. ఇదియే ఓంకారేశ్వర అమలేశ్వరజ్యోతిర్లింగము.

వింధ్యుడు వర గర్వముతో తన యిష్టము వచ్చినట్లు ఎత్తు పెరుగుచు తగ్గుచూ, సూర్య చంద్రుల గమనానికి అడ్డుతగలజోచ్చెను. ఇది చూచి శ్రీశివదేవుడు శ్రీ అగస్త్య మహామునిని వింధ్యుని గర్వము అణచమని పంపెను. అగస్త్యులవారి రాకను జూచి వింధ్యుడు మర్యాద పూర్వకముగా తన ఎత్తుని తగ్గించి వారిని గౌరవించగా ; అగస్త్యుల వారు వింధ్యును దాటి దక్షిణాపథమునకు వచ్చునపుడు వింధ్యునితో తాను తిరిగివచ్చువరకు ఆ ఎత్తునకు మించి పెరగకుండా వుండమనెను. వింధ్యుడు సరే అనెను. కాని శ్రీ అగస్త్యుల వారు తిరిగి పుత్రరభారతమునకు వెళ్లలేదు. వింధ్యుడు మరల ఎత్తుకు పెరగలేదు.

కాశీ విశ్వేశ్వర జ్యోతిర్లింగ దర్శనము

1. ఓంకారేశ్వర్ నుండి	— బార్ వా (Barwah)	— 12 K.M.
2. బార్ వా	— సనావద్	— 14 K M
3. సనావద్	— దేశ్ గామ్ (Deshgaon)	— 34 K.M
4. దేశ్ గామ్	— ఖాండ్వా (Kandwa)	— 24 K.M.
5. ఖాండ్వా	— ఆసాపూర్ (Asapur)	— 39 K.M
6. ఆసాపూర్	— హర్ సద్ (Harsud)	— 21 K.M
7. హర్ సద్	— సిమోనిమాల్వా (Seonomalva)	— 88 K M
8. సిమోనిమాల్వా	— హోషంగాబాద్ (Hrshangabad)	— 43 K.M
9. హోషంగాబాద్	— పిపారియా (Piparia)	— 70. K.M
10. పిపారియా	— బద్రవారా కరేలీ (Kareli)	— 102 K.M
11. కరేలీ	— నరసింహపూర్ (Narasimhapur)	— 14 K.M
12. నరసింహపూర్	— లాఖన్ దాన్ (Lakhnadon)	— 51 K.M
13. లాఖన్ దాన్	— జబల్ పూర్ (Jabal pur)	— 85 K.M
14. జబల్ పూర్	— సిహోరా (Sihora)	— 42 K M

ధర్మశాల (ఆంధ్రాశ్రమము) స్త్రీశైలకరిమెల బ్రాహ్మణసత్రము దక్షిణ భారత దేశహోటల్లువున్నవి.
అన్ని సౌకర్యములు గలనగరము.

స్వామి వారి ఆలయము దగ్గర రోడ్డు చాలా యిరుకైనవి. గంగాదిలో స్నానము చేసి శ్రీవిశ్వేశ్వర స్వామి వారి దర్శనమునకు వచ్చునపుడు అనేకమంది 'పండాలు' వెంటబడి పూజలు చేయించెదమని వేధించెదరు. వారిని వదలించుకొనుట మంచిది. లేనిచో చాలా డబ్బు మనవద్దనుండి గుంజెదరు. స్వామి వారి ఆలయము లోపల బయట కూడా అనేక గోవులు తిరుగుచుండును. జన సమ్మర్దము ఎక్కువగా వుండి నడచుట కూడా కష్టము అనిపించును. శ్రీ విశ్వేశ్వరస్వామి ఆలయములో ఎవరికి వారు పూజలు చేసికొనవచ్చును. స్వామి వారి జ్యోతిర్లింగము ఆలయము మధ్యభాగములో నుండక గర్భగుడిలో ఈశాన్య భాగములో ఒకటిన్నర అడుగు గోతిలోనున్నది. ఆ గోయి 4 అడుగులు పొడవు అంతే వెడల్పు తోనుండును. అభిషేకము చేసిన గంగాజలము ఎల్లప్పుడు నిండి యుండును. మనము తోసికొని వెళ్లిన గంగాజలముతో అభిషేకము చేయవలయును. రామేశ్వరము నుండి తెచ్చిన పుణ్యతీర్థమును స్వామివారిపై అభిషేకము చేయవలయును. రద్దీ ఎక్కువగా నుండును. గనుక కార్యక్రమమును త్వర త్వరగా ముగించవలయును. తరువాత ప్రక్కగా నుల్పుండి స్వామిని మనసార స్మరిస్తూ దర్శించుకొనవలసినది.

శ్రీ స్వామి వారి దర్శనానంతరము ఆలయప్రాంగణములో ఒక నూతిలో నున్న లింగమును దర్శించవలసినది. కొందరు ఇదియే అసలైన విశ్వేశ్వర జ్యోతిర్లింగమందురు. కాని అది నమ్మవలసిన అవసరము లేదు. అయినప్పటికీ అనూతిలోనున్న లింగరాజును దర్శించి నమస్కరించవలసినది. ఆలయ గోపురము బంగారము రేకుతో కప్పబడినది. స్వామి వారి ఆలయమునకు 30 - 35 గజముల దూరములో మాతా అన్నపూర్ణేశ్వరి ఆలయమున్నది. ఇది చాలా చిన్న ఆలయము. ఎవరినైనా అడిగితే దారి చూపించెదరు. అటులనే విశాలాక్షీ అమ్మవారి దర్శనముకూడా చేసికొనవలసినది. కొందరు అన్నపూర్ణాదేవియే కాళీవిశాలాక్షి అందురు. కాని ఇరువురువేరువేరు ప్రదేశములలో నెలకొని యున్నారు. వారిని తప్పక దర్శనము చేసి కొనవలసినది. స్వామి వారి ఆలయము అనేక పర్యాయములు మహమ్మదీయుల దండయాత్రకులోనై భిన్నమైనది.. అయినను ఎప్పటికప్పుటికీ తిరిగి నిర్మించబడుచుండెడిది. ప్రస్తుతమున్న ఆలయము ఇందూరు మహారాణి ఐన రాణీ అహల్యాబాయి తిరిగి నిర్మించిందినది. ఈ కాళీ యాత్రలో ముఖ్యముగా 'గౌడియమ్మ'

అనబడే శ్రీ శివదేవుని సహాధరి మందిరమును తప్పక దర్శించవలెను. అప్పుడుగాని విశ్వేశ్వరుడు తృప్తి నొందడంతారు ఈ మందిరము ఎవరినైనా అడిగి దారి తెలిసికొనుట మంచిది ఈ ఆమ్మవారిని గవ్వలతో పూజించెదరు గవ్వలు మందిరము దగ్గర దొరకును. అట్లే కాలభైరవుని కూడ తప్పక దర్శించవలయును. కాలభైరువుడు శునకవాహనుడై క్షేత్రపాలకుడుగా ప్రశస్తిపొందియున్నారు.

గంగానది ఇచ్చట ఉత్తర వాహనియై ప్రవహించుచున్నది. మొత్తము 64 ఘాట్లతో గంగానది కాశీలో విరాజిల్లుచున్నది కాని వాటిలో ముఖ్యమైనవి 1. అసిఘాట్ 2. ధశాశ్వమేధ ఘాట్ 3 బర్లసంగమ్ 4 పంచగంగ 5 మణి కర్ణికా ఘాట్ మొదలైనవి. ఇవిగాకుండా ఆనందమయి ఘాట్ - నిర్వాసి అఖాడా (నా గదిగంబర సాధువులుంటారు) హరిశ్చంద్రఘాట్ - కేదారఘాట్ ఇంకనూ అనేక ఘట్టములున్నవి.

1. దుర్గాలయము 2. తులసీమానసాలయము 3. భారత మాత ఆలయము 4. మాలవ్యాభిద్ 5 బెనారస్ హిందూయూనివర్సిటీ 6. అమృతకుండము

ఇవన్నీ వేరు వేరు ప్రదేశములలో నున్నందున, మనము ఒక గైడును తీసుకొనిన మంచిది. అతడే అన్ని ప్రదేశములను చూపుచు స్థలవిశేషములు చెబుతాడు. గృధ్రాతో ముందుగానే ఎంతతీసికొంటాడో మాట్లాడుకొనవలసినది.

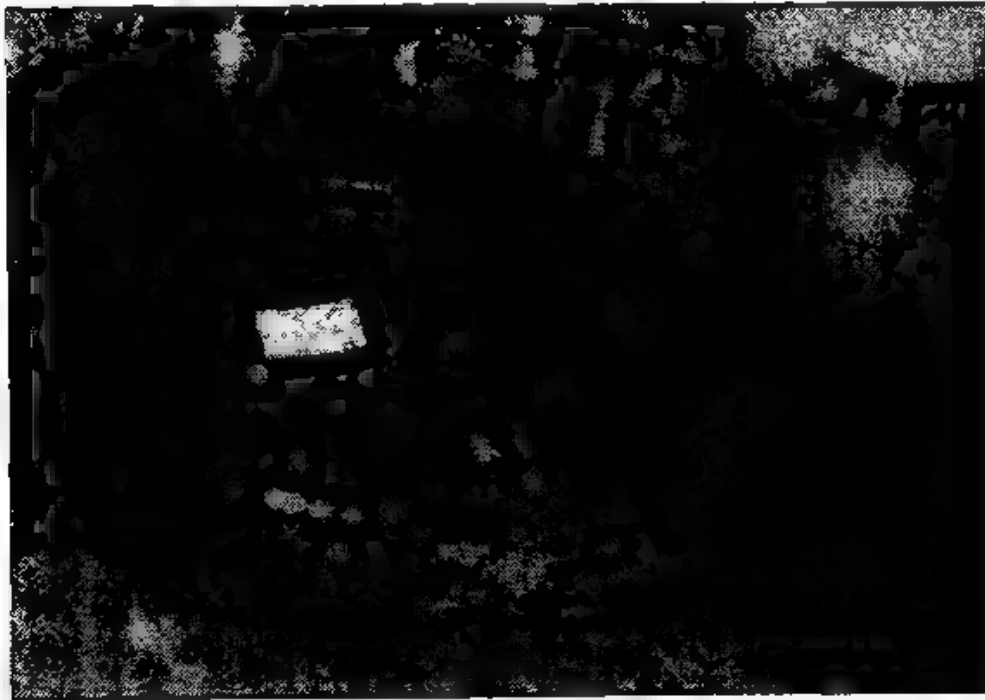
కాశీలో గంగానదిలోని జలమును ఒక పాత్రములోనగాని ప్లాస్టిక్ డబ్బాలోగాని నింపుకొని వెంటతీసికొని వెళ్ళవలసినది. అదే జలమును తిరిగి రామేశ్వరములో రామనాథ స్వామికి అభిషేకము చేసినచో కాశీయాత్ర సంపూర్ణమగును

విశ్వేశ్వర జ్యోతిర్లింగము

బైద్యనాథ్ జ్యోతిర్లింగ దర్శనానికి పయనము

వనాశి	—	మెహంటా (Mohanta)	(N H. 2)	—	64
హంటా	—	ససారామ్ (sasaram)	(N H 2)	—	48
హరమ్	—	డెహరీ (Dehri)	(N H.2)	—	18
నరీ	—	ఔరంగాబాద్ (Aurangabad)	"	—	27
సంగాబాద్	—	షేర్ఘాటీ (Sherghati)	"	—	47
ఖాటీ	—	ఖౌపారన్ (Khauparan)	"	—	53
పారన్	—	బార్హి (Barhi)	"	—	21
ర్హి	—	బగోడర్ (Bagodar)	"	—	51
గోడర్	—	దుమ్రి	"	—	21
మ్రి	—	దన్బాద్ (Dumari) (Dhanbad)	"	—	74
బాద్	—	చిత్తరంజన్ (Chittaranjan)	"	—	65
రంజన్	—	మధుపూర్ (Madhupur)	"	—	30
మధుపూర్	—	బైద్యనాథ్	"	—	16
మమారు				—	54

బైద్యనాథ్ జ్యోతిర్లింగము

బైథ్యనాద జ్యోతిర్లింగము. బైథ్యనాద్ అనే చిన్నపట్టణములోనున్న మహాన్నతమైన శైవాలయము. భక్త జనసందోహము అన్ని కాలములలో బాగావుండును. బైథ్యనాద్ థామ్ కేషన్ దేవ్ ఘర్ అనియు అందురు.

బైద్యనాడీలో ఘమారుగా 20 పేరుపొందిన ఆలయములున్నవి. అందులో ముఖ్యమైనది బైద్యనాథ జ్యోతిర్లింగము ముఖ్యమైనది. జ్యోతిర్లింగము ఘమారు 12 అంగుళములు వెడల్పు పొడగులో గుంటగా వాలుగా నుండును. జ్యోతిర్లింగము శిరస్సుపై నున్న నొక్కును రావణుని బ్రాటనవేలు నొక్కు అందురు. అభిషేకము చేయుట కొరకు లక్ష్మలాది భక్తులు వచ్చెదరు. ఆలయ ప్రాంగణములో చాలా గోపురశిఖరములున్నవి. ఈ గోపురశిఖరములను చుట్టూ ప్రహరీ గోడవున్నది. స్వామివారి గర్భాలయము ఘమారుగా పెద్దదే. స్వామిని తాకి మనము పూజలు చేసికొనవచ్చును. ఫాటోలు కూడ తీసికొనవచ్చును. చాలామంది పండాలు వుందురు. వారు మనకు కావలసిన పూజలు చేసెదరు.

ఇచ్చట చాలా ధర్మశాలలున్నవి. అట్లే లాఠీలు వున్నవి. సౌకర్యములు ఫరవాలేదని పించును. ఇచ్చటి జలవాయువు. శివగంగ స్థానము కుష్టురోగములను పోగొట్టునని నమ్మకము. మహా శివరాత్రినాడు ఆలయప్రాంగణములోనున్న అన్ని గోవురములను కలుపుచు దీపాలంకరణ చేయుదురు. ఇది చూడవలసినదే కాని వర్ణింపనలవి కాదు.

ఇచ్చట ముఖ్యముగా 1) బైథ్యనాథ స్వామి ఆలయము 2) శివగంగ ఆలయము 3) భగవతీ జగదంబ 4) బైజ భక్త మందిరములు తప్పక దర్శించదగిన ఆలయములు.

స్థలపురాణము :

పూర్వము రావణ బ్రహ్మ శ్రీ శివదేవుని కైలాస పర్వతమున ఆరాధించుచుండెను. శ్రీ శివదేవుని ప్రత్యక్షముకొరకు. అనేక కఠిన నియమములతో తపము చేసిననుస్వామి ప్రత్యక్షముకాలేదు. ఒక వృక్షము క్రింద అగ్ని గుండము ఏర్పరచి పార్శవ లింగమును ప్రతిష్ఠించి శివపంచాక్షరీమంత్రముతో హవన కార్యక్రమముతో నిష్ఠతో చేసినను శ్రీ శివదేవుడు కరుణించలేదు. అప్పుడు రావణాసురుడు ఆ అగ్నిగుండములో తన 9 తలలను ఒక్కొక్క దానిని ఖండించి హవనము చేసెను. అయినను శ్రీ శివదేవుడు ప్రత్యక్షము కాలేదు చివరకు తన 10వ తలను ఖండించుటకు సిద్ధమవగా శ్రీ శివదేవుడు ప్రత్యక్షమై రావణుని 9 తలలను తిరిగి ప్రసాదించి, వాని కోరిక ప్రకారము అసమానమైన బలము నొసగెను.

12. సీతాపూర్	పాజహాన్పూర్	N.H 84 K M
13. పాజహాన్పూర్	మీరాన్పూర్ (Miranpur)	N H 32 K M
14. మీరాన్పూర్	బరేలీ (Bareli)	N.H 44 K M
15. బరేలీ	రామ్పూర్ (Rampur)	N.H 66 K.M
16. రాంపూర్	మెరాదాబాద్ (Moradabad)	N.H 26 K.M
17. మెరాదాబాద్	నగీనా (Nagina)	S H76 K M
18. నగీనా	నజీబాబాద్ (Najibabad)	S H35 K M
19. నజీబాబాద్	కోట్ద్వారా (kotidwara)	S.H 26 K.M
20. కోట్ద్వారా	హరద్వార్ (Hardwar)	S.H40 K.M

హరద్వార్ జేరిన తరువాత ఒక దినములో వీలైన హరద్వార్ ఋషీకేష్ క్షేత్రములను దర్శించవలసినది తరుపరి కారు మీదగాని Van మీదగాని మనము Drive చేయకుండుట మంచిది. కేదారినాద్ క్షేత్రమునకు మనము Car ను తోలుట మంచిది కాదు. ఆపర్వతములలో నున్నరోడ్లలో చాలా అనుభవమున్న అచ్చటివారు మాత్రమే Car గాని Vanగాని తోలగలరు. మనకారును లేదా Vanను ఏదైన ధర్మశాలలో నుంచి (ధర్మశాలవారికి కొంతదబ్బు కట్టవలెను హర్ కిపీడి (HAR - KI- PIDI) కి వెళ్ళుదారిలో ఫోరన్ నాథజీ ధర్మశాల వున్నది. అందులో ఒక రూము తీసికొని మన Carను అక్కడే Park చేసికొని Taxi లేదా Bus, Car కేదారినాద్ క్షేత్రానికి ప్రయాణించవలయును. ఫోరన్ నాథజీ ధర్మశాలమాదిరిగా చాలా ధర్మశాలలు హరద్వార్ - ఋషీకేష్ లోన్నవి. ఆ ఆశ్రమమువారిని అడిగిన వారు Taxi మాట్లాడిపెట్టుదరు. సామాన్యముగా యాత్రకులు ఎక్కుగా వుంటే చార్జీ కొంచెము ఎక్కువ అగును. సామాన్యముగా Taxi వారు కేదారినాద్ బద్రీనాథకు కలిపివచ్చెదరు. మనము కేదారినాథవరకు వెళ్ళుతాము కనుక బద్రీనాథ దర్శించుటమంచిది. మరల అవకాశము వచ్చునోరాదో కనుక బద్రీనాథను కూడా దర్శించుటమన అదృష్టము.

మనము బస్సులో వెళ్ళవలెనన్న హరద్వార్ నుండి ఋషీకేష్ నుండి బస్సులుండును. అన్ని Buses ఉదయమే బయలుదేరును. కనుక ముందుగా Bus Tickets Reserve చేసికొనుట మంచిది.

కేదారినాథ బద్రీనాథ ఆలయములు దీపావళి మరుసటి రోజున మూసి వుంచెదరు. తరుపరి ఏప్రిల్ ఆఖరి వారము లేదా మే నెల మొదటి వారములో తిరిగి తెరచెదరు. ఈ

విషయమును జ్ఞాపకము వుంచుకొని విజయవాడలో జ్యోతిర్లింగ యాత్ర ప్రారంభించుట మంచిది. యాత్రను మార్చి నెలలోగాని ఏప్రిల్ మొదటి వారములో ప్రారంభించుట మంచిది.

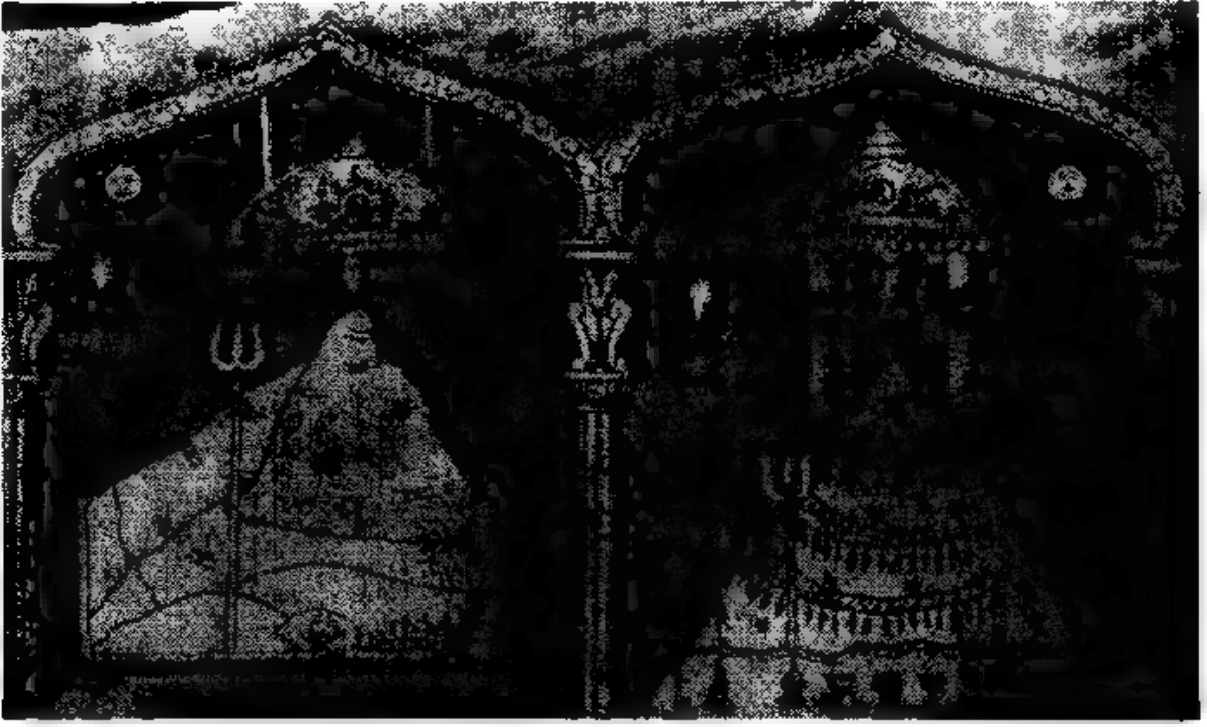
కేదారినాద్ బదరీనాద్ ఆలయమును మూసివేయునపుడు ఆలయములలో అఖండదీపములు వెలిగించెదరు. తిరిగి ఆరునెలల తరువాత ఆలయమును తెరచునప్పటికి ఆ అఖండ జ్యోతి వెలుగుచునేవుండును. ఆ జ్యోతిని దర్శించుటకు భక్తులు తహతహలాడెదరు., ఆలయములు తెరచిని మొదటి రెండువారములు రోడ్డు కొంతవరకు మంచుతోనుండును దానిని ఆర్మీ జవాను 'రోడ్లను ప్రయాణయోగ్యముగా చేసెదరు. ఆలయములు ఆరునెలలు మూసివుంచినప్పటికి కొందరు సాధువులు - భక్తులు - ఋషులు అచ్చటనే వుందురు. అంతామంచు మయముగా ఉన్నప్పటికి వీరు కట్టెలను మండించుచు ఆ వేడిమిలో స్వామి స్మరణము చేయుచు జీవితమును సాపల్యము చేసికొనుచున్నారు. ఈ ఆరునెలల కాలమునకు సరిపడ ఆహార పదార్థములను నిలువ వుంచు కొందురు.

1. హరధ్వార్ నుండి — దేవప్రయాగ — 92 K.M — 472 మీటర్ల ఎత్తు
2. దేవప్రయాగ — శ్రీనగర్ — 35 K.M — 579 "
3. శ్రీనగర్ — రుద్రప్రయాగ — 34 K.M — 610 "
4. రుద్రప్రయాగ — సోనెప్రయాగ — 74 K.M — 1829 "
5. సోనెప్రయాగ — గౌరీకుండ్ — 5 K.M — 1928 "

గౌరీకుండ్ నుండి నడచి గాని లేదా గుర్రములమీద కేదారినాద్ క్షేత్రమునకు చేరవలయును.

6. గౌరీకుండ్ — రంభారా — 7 K.M — 2291 "
7. రంభారా — గరూర్ బిట్టి — 4 K.M — 3629 "
8. గరూర్ బిట్టి — శ్రీకేదారినాద్ — 3 K.M — 3583

గౌరీకుండ్ - కార్లు బస్సులు చేరుటకు చివరి మజలీ. శ్రీకేదారినాద్ క్షేత్రమునకు వెళ్లుటకు యిచ్చటి నుండి నడచి గాని గుర్రములమీద వెళ్లవలసి యున్నది. గౌరీకుండ్ గౌరీ మాతకు ఒక ఆలయమున్నది. పార్వతీమాత యిచ్చటనే తపస్సు చేసి శ్రీ శివదేవుని పతిగా పొందినది. ఇచటికి దగ్గరలోనున్న త్రయున్ నారాయణ్ అన్న ప్రదేశములో శ్రీ శివదేవునికి

కేదార్నాథ్ జ్యోతిర్లింగము

శ్రవణ మాతకు వివాహము జరిగినది. గౌరీకుండులో అమ్మవారి ఆలయము దగ్గర డిసీటి కుండమున్నది. భక్తులు స్నానానంతరము అమ్మవారి దర్శనము చేసికొందురు.

ముఖ్యముగా గమనించవలసిన విషయము ఏమంటే గౌరీకుండ్లో ఆరాత్రి వుండి మరుసటి రోజు ఉదయమే బయలుదేరుట మంచిది. సామాన్యముగా కేదారినాథ్ ఖల్లదారిలో సాయంత్రము వర్షము వచ్చుట జరుగుచుండును. వర్షము వచ్చినచో భక్తులు "లా యిబ్బంది పడవచ్చును. అందుకనే ఉదయము బయలుదేరి సాయంత్రము 2 లేదా గంటలకు చేరవలసినది.

గౌరీకుండ్లో మంచి హోటళ్లు వసతి గృహాలు ధర్మశాలలున్నవి. కనుక రాత్రి మందటకు యిబ్బంది వుండదు. గౌరీకుండ్ నుండి కేదారి నాథ్ కు గుర్రాల మీద శ్లదలచినచో రానూ పోను మాట్లాడుకొనవచ్చును. కానీ కేదారినాథ్ లో ఒకటి రెండు 'జులుండదలచినచో ఒక్క పావుటకు మాత్రమే గుర్రమును మాట్లాడుకొనవలసినది. రిగి వచ్చుటకు కేదారినాథ్ లో గుర్రములు దొరుకును. మనము కేదారినాథ్ జేరిన వెంటనే క రూము తీసుకొని సామాను అక్కడ పెట్టుకొని స్నానానంతరము కేదారీశ్వరస్వామితో లి ర్శనమునకు వెళ్లవలయును. మరుసటి దినము పుడయము మలిదర్శనము సుకొనవలసినది. మన సామానులను గుర్రపు యజమాని తనతో మోసికొని వచ్చును.

సాధించిన తృప్తితో నుండును. శ్రీకేశవరేశ్వరుని దర్శనము మనకు కైలాస ప్రాప్తికి కావలసిన సాపానములు ఎక్కినట్లు. స్వామివారిని దర్శించిన ప్రతిమానవుని జీవితము ధన్యమైనట్లే. ఈ విధముగా 12 జ్యోతిర్లింగ దర్శనము పూర్తియగును జీవితము ధన్యమగును. ఎన్నో జన్మల పుణ్యఫలమో ఈ 12 జ్యోతిర్లింగ దర్శనము.

శ్రీ కేదారినాథ్ నుండి తిరిగి బస్ అయిన కారు (Taxi) అయిన దానిలో తిరిగి హరిద్వార్ జేరవలయును. అచ్చటవుంచిన కారు లేదా Van ను తీసికొని ఇంటికి అనగామన ఆంధ్రదేశములోనున్న న్వగ్రామమునకు ప్రయాణము మొదలుపెట్టువలయును.

హరిద్వార్ నుండి	_____	న్యూఢిల్లీ		
1. హరిద్వార్	_____	రూర్కీ	_____	32 K.M
2. రూర్కీ	_____	మజుఫర్నగర్	_____	51 K.M
3. మజుఫర్నగర్	_____	మీరట్	_____	65 K.M
4. మీరట్	_____	ఘజియాబాద్	_____	47 K.M
5. ఘజియాబాద్	_____	న్యూఢిల్లీ	_____	19 K.M

న్యూఢిల్లీ నుండి National Highway మీద ప్రయాణము.

6.	New Delhi	_____	మధురా	_____	147 K.M
			(Mathura)	_____	
7.	మధురా	_____	అగ్రా	_____	54 K.M
8.	అగ్రా	_____	ధౌల్‌పూర్	_____	
			(Dhawalpur)	_____	56 K.M
9.	ధౌల్‌పూర్	_____	గ్వాలియర్	_____	64 K M
10.	గ్వాలియర్	_____	ఝాన్సీ	_____	
			(Jhansi)	_____	103 K.M

(ద్రాభా - దాటియా Dhbra & Datia) మీదుగా

11.	ఝూన్సీ	—	లలిత్ పూర్	—	92 K.M
12.	లలిత్ పూర్	—	సాగర్	—	106 K.M

విజయవాడనుండి కాశీ (వారణాశి) (Benaras) కు Direct Train వున్నది. కనుక కాశీ క్షేత్రానికి రైలు మీద ప్రయాణము చేసి కాశీవిశ్వేశ్వరుని దర్శించి క్షేత్రదర్శనాంతరము. తిరిగిరైలులో మధుపూర్కు ప్రయాణముచేసి అచ్చటనుండి Busలో బైద్యనాద్ క్షేత్రము దర్శింపలయును. బైద్యనాద్స్వామి దర్శనము తరువాత తిరిగి కాశీ పట్టణమును రైలులో ప్రయాణించి అచటి నుండి విజయవాడకు రైలులో తిరిగిరావచ్చును. తదుపరి స్వగ్రామమునకు. అన్నికాలములలో యాత్రచేయవచ్చును. ఆగష్టు - సెప్టెంబరు నెలలలో వరదలు వచ్చుచుండును. గనుక ఆరెండు మాసములు ప్రయాణించకుండుట మంచిది.

6. కేదారినాద్ :

విజయవాడ - హైదరాబాద్లనుండి సరాసరి న్యూఢిల్లీకి రైలుమీద ప్రయాణించి అచటినుండి హరద్వార్కు రైలు మీద ప్రయాణము చేయవలసినది. న్యూఢిల్లీ నుంచి బస్సుమీద (Inter state Bus Stand) కూడ హరద్వార్కు ప్రయాణము చేయవచ్చును. హరద్వార్ నుండి కేదార్ క్షేత్రానికి Bus మీద ప్రయాణము చేయవలయును. శ్రీకేదార్శ్వరుని దర్శనాంతరము తిరిగి హరద్వార్కు బస్సుమీద రావలయును. హరద్వార్నుండి న్యూఢిల్లీకి రైలుమీదగాని Bus మీదగాని వచ్చి తిరిగి విజయవాడ - హైదరాబాద్లకు రైలు మీద రావలయును. తదుపరి స్వస్థానమునకు ప్రయాణించవలసినది.

మే (May) నెలనుండి సెప్టెంబరు (September) నెలలోనే ప్రయాణము చేయవలసి వున్నది. మిగిలిన నెలలలో హరద్వార్ నుండి కేదారినాద్కు ప్రయాణము వుండదు. శ్రీకేదార్శ్వరుని దర్శనమునకు వెళ్లినపుడు బదరీనాద్ దర్శనము చేసికొని అచటనున్న బ్రహ్మకపాల స్థానములో మన మన వంశపు పూర్వులందరికి పిండప్రదానము చేసివారిని తరింపజేసి మనము తరించవచ్చును.

ఓం నమోశ్చివ

వెలిసినవే తప్ప శిల్పులు చెక్కినవి కావని స్థానికులు చెప్తారు. ఆలయ వెనుక భాగంలో పురాతన మందిరం తాలూకు శిథిలావశేషాలు కనిపిస్తాయి. ముఖ్యంగా అక్కడి స్తంభాలు, భూకంపానికి ముందు నిర్మితమైన ఆలయం చాలా పురాతనమైందనడానికి తార్కాణాలుగా నిలుస్తాయి. వాటిపైన నగిషీలు, అద్భుత శిల్ప కళా విన్యాసాలు కాళ్ళిరీ పనితనాన్ని చెప్పక చెబుతాయి.

డాల్సర్లోని శివాలయానికి సంబంధించి ఓ కథ ప్రాచుర్యంలో ఉంది. బింద్రాల్ రాజ వంశీయులు ఆలయాన్ని నిర్మించక పూర్వం ఇక్కడ దట్టమైన అడవి ఉండేదని అంటారు. ఈ అడవిలోని రోజూ ఓ వృద్ధుడు తన ఆవుల్ని మేతకు తోలుకు వచ్చే వాడట. ఒక రోజు సాయంత్రం ఇంటికి చేరిన తరవాత మందలోని ఓ పాడి ఆవు దగ్గర ఎంత పిలికినా పాలు రాకపోవడంతో వృద్ధుడు ఆశ్చర్యపోయాడట. అలా వరుసగా నాలుగైదు రోజులు జరగడంతో ఏదో మోసం ఉందని అనుమానించాడట. అడవిలో ఆవు మేసే సమయంలో ఎవరో దొంగతనంగా పాలు పిండుతున్నారని నిర్ధారించుకున్న వృద్ధుడు, అయిదో రోజున అడవిలో మాటు వేసి, తన ఆవును వెంబడించాడట. ఆ ఆవు పాదల్లోకి ప్రవేశించి ఒక చోట నిలబడగానే అప్రయత్నంగానే పాదుగు నుంచి క్షీరధారలు వర్షించడం వృద్ధుణ్ణి ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తినదట. పాలు ధారలు పట్టిన ప్రదేశంలో తవ్వి చూడగా అక్కడ కళ్ళు, ముక్కు, చెవులు, జటలతో ఉన్న నల్లని శివలింగం దర్శనమిచ్చిందనీ, మూడుసార్లు వివిధ వర్ణాలతో కనువిందు చేసే ఆ శివ సంకేతం అచిరకాలంలోనే ప్రాచుర్యాన్ని పొందిందనీ చెప్తారు. రామ్ నగర్ ప్రాంతంలోని ఈ ఆలయాన్ని దర్శించడానికి ఏటా వేలాదిమంది భక్తులు డాల్సర్ కు చేరుకుంటారు. శివరాత్రి ఇక్కడి విశేష పర్వదినం. ఈ సందర్భంగా అమర్ నాథ్ యాత్రను స్ఫురింపజేసేలా ఛడీముబారక్ యాత్రను నిర్వహించడం భవహరుడు తనకు తానుగా వెలసిన ఈ క్షేత్ర విశేషం.

మణిమహేశ్ యాత్ర

* మణి మహేశ్.... హిమాలయాల్లో ఎత్తయిన పర్వతాల్లో ఒకటైన కైలాస పర్వతం ఒడిలో కొలువుతీరిన శైవక్షేత్రం! ఏకాంత సమయంలో శివుడు విడిది చేసే పవిత్ర ప్రదేశంగా

భక్తులు భావించే ఈ క్షేత్రం, వైష్ణవులకూ దర్శనీయ స్థలంగా పేరు తెచ్చుకొంది. ఏటా ఆగస్ట్ - సెప్టెంబర్ నెలల మధ్య కృష్ణాష్టమి మొదలుకొని పదిహేను రోజులపాటు వేలాది యాత్రికులు కైలాస పర్వతాన్ని అధిరోహించి మణిమహేశ్ చేరుకుంటారు. పవిత్ర జలావాసాలుగా విశ్వసించే ఇక్కడి కోనేళ్లలో స్నానాలు చేసి తమ భక్తిప్రపత్తుల్ని చాటుకొంటూ ఉంటారు.

ఎలా వెళ్ళాలంటే

మణిమహేశ్ పుణ్యక్షేత్రం హిమాచల్ ప్రదేశ్ లోని చంబా జిల్లాలో ఉంది. సముద్ర మట్టానికి 14,000 అడుగుల ఎత్తులో రయిల్ హెడ్ పతాన్ కోట్ నించి 122 కిలోమీటర్ల దూరం ప్రయాణించి చంబా పట్టణానికి చేరే భక్తులు సాధారణంగా అక్కడ ఓ రాత్రి గడుపుతారు. తరువాత జీపులోనో, బస్సులోనో 72 కిలోమీటర్ల దూరం ప్రయాణం చేసి, హద్ధర్ చేరుకుంటారు. దారిపొడవునా ఫారెస్ట్, పి.డబ్ల్యు.డి. విశ్రాంతి గృహాలున్నా, మమూలుగా యాత్రికులెవరూ వాటిని ఆశ్రయించరు. తీర్థయాత్ర చేస్తున్న అనుభూతిని కోల్పోకుండా ఉండేందుకన్నట్టు - రాత్రి సమయాల్లో ఏ ఆలయ ప్రాంగణంలోనో తలదాచుకుంటూ ముందుకు ప్రయాణం సాగిస్తారు. కొందరైతే మార్గమధ్యంలోని గ్రామీణుల ఇళ్లలోనే తాత్కాలిక అతిథులవుతారు. ఈ ప్రాంతీయ గ్రామీణుల్లో గద్దీలంటారు. గద్దీలు మణిమహేశ్ యాత్రికులకు ఆశ్రయం ఇవ్వడానికి వెనుదీయరు. శివదర్శనం చేసుకోవడానికి వెళ్తున్న భక్తకోటికి ఉడతాభక్తిగా సేవ చేయడాన్ని తమ ధర్మంగా భావిస్తారు వాళ్లు. తమ తాత్కాలిక అపరిచిత అతిథులకు ఉన్నంతలోనే నివాస, భోజన వసతులు కల్పించి నిండు హృదయంతో సహకరిస్తారు.

తరువాత యాత్రికులు హద్ధర్ నించి 12 కిలోమీటర్లు సన్నటి ఎత్తయిన దారిలో ప్రయాణం చేయాలి. ఇటూ అటూ రకరకాల చెట్లూ మొక్కలతో అక్కడక్కడ రాతి, మంచు, కలప వంతెనలతో వింతగా కనిపించే ప్రకృతి మధ్య- బృందాలుగా చేరి, భగవద్దానం చేస్తూ పర్వతారోహణ చేయడం ఓ అద్భుతమైన అనుభూతి! అంటారు భక్తులు.

మీద విహారం చేసేందుకు వసుస్తంటాడనీ. అందువల్ల మానవులెవరూ పరిమితికి మించి శిఖరంవైపు పయనించకూడదని నియమం పెట్టాడనీ ఇక్కడి స్థలపురాణం చెబుతోంది.

శివుడి ఆజ్ఞను ధిక్కరించి శిఖరం దిశగా వెళ్తే ఏం జరుగుతుందన్న ప్రశ్నకు సమాధానంగా భక్తులు ఓ గాథను వినిపిస్తారు. గతంలో ఈ ప్రాంత నివాసి అయిన గద్ది ఒకడు, తన కుక్కతోనూ గొర్రెతోనూ కలిసి మణిమహేశ్ దాటి పైకి ప్రయాణం చేశాడనీ, కొద్దిసేపటికే వాటితో సహా రాయిగా మారిపోయాడనీ ఆ గాథ చెబుతుంది. వాళ్ళ కథనానికి ఆలంబనలుగా నిలిచే మనిషి, కుక్క, గొర్రె అకారాల్లోని మూడు శిలలు, మణిమహేశ్ సరస్సు దగ్గర్నుంచి తలపైకెత్తి చూస్తే కనిపిస్తాయి.

సౌందర్యం, సామరస్యం, అతులిత భక్తిభావం, అచంచల విశ్వాసం - అన్నిటినీ సమపాళ్ళలో నింపుకొన్న మణిమహేశ్ యాత్ర, హిమాలయ సుప్త నీహారికా సమూహాల మధ్య ఏటేటాచైతన్యం కలిగిస్తూనే ఉంటుంది.

ఓం నమోఃశ్చివ

ఋషి
ప్రచురణలు

కమలానాథ్ పేట, విజయవాడ - 520 003

సామాన్య ప్రచురణలు

